

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

22-28 noiembrie 1995
(Anul XXVIII)

46

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

București, Piața Revoluției - 14 noiembrie 1995

Îngrijorarea Domnului Coposu

NIMIC n-a fost mai străin în spiritul Domnului Coposu - voi continua să-l spun Domnul Coposu cât voi trăi - decît intoleranța. El, cel dintîi, i-ar fi muștrat, cu blîndețe, dar cu fermitate, pe cel care, așteptîndu-și rîndul ca să-l mai vadă o dată pe liderul lor spiritual, i-au hulduit și i-au agresat pe alții care, asemenea lor, veniseră să-i aducă ultimul omagiu. Nu numai fiindcă în fața morții încetează toate adversitățile. Dar și fiindcă Domnul Coposu a susținut totdeauna ideea că lupta politică trebuie și poate să fie morală și cavalierească.

Exemplul cel mai nobil pe care Domnul Coposu ni l-a oferit tuturor, în dificilii ani ai tranziției, constă în spiritul său de toleranță. A tolera nu înseamnă nici a uita, nici a ierta. Înseamnă pur și simplu a încerca să înțelegi. Domnul Coposu s-a aflat în fruntea celui mai popular partid al actualei opoziții românești. S-a aflat totodată deasupra măruntelor și deseori meschinelor rivalități politice. A fost, cu discreția care-l caracteriza, un arbitru incontestabil. La căpătîiul său s-au strîns, în aceste zile, și prietenii, și inamicii săi politici. Și cel care au crezut în el, și cel care s-au temut de el. Acest omagiu unanim reprezintă dovada peremptorie că toți oamenii politici români au simțit nevoia să-i stea alături în drumul lui spre veșnicie. Cui altcuiva i s-ar fi convenit această unanimitate?

Privesc fotografiile publicate la începutul săptămîinii trecute de întreaga presă: pe chipul Domnului Coposu se citește, în toate, aceeași profundă îngrijorare. În nici unul dintre instantaneele pe care fotografiile i le-au smuls în acești din urmă ani, Domnul Coposu nu zîmbește. Domnul Coposu și-a ascuns în public căldura și tandrețea, pe care apropiații săi i le cunoșteau, sub o mască de seriozitate demnă. Aceasta, nu pentru că ar fi fost un pesimist, convins dinainte de zădărnicia bătăliei sale. Îngrijorarea Domnului Coposu conține un avertisment și o lecție: după decenii de suferință și cu un viitor, vai, incert, România nu poate suporta surisuri conjuncturale, convenționale sau complice. Are încă nevoie de aceeași luciditate gravă pe care o descifrăm în ochii Domnului Coposu. Ea pare să ne spună: cînd destinul țării este în joc, zîmbetul este o frivolitate.

Să ne rugăm lui Dumnezeu pentru ziua în care îngrijorarea din ochii Domnului Coposu va aparține trecutului și în care chipurile noastre se vor destinde, cu tot firescul, într-un surîs adevărat.

CONTRAFORTde *Mircea Mihăieș*

Pîș-pîș, nebunia

DE MULT nu mi-a fost afit de rușine, ca în ziua de 6 noiembrie 1995, că sînt român și că trăiesc în România. În acea zi, bucureștenii au fost martorii - indiferenții martori - ai celei mai triste dintre sutele sau miile de marșuri de protest ale ultimilor ani: marșul actorilor. Nu știu dacă a fost clar pentru toată lumea - pentru mine, în orice caz, a fost - că boala națională numită ticăloșie era pe punctul să-și desăvîrșească opera. Și a mai fost clar că actorii au ieșit în stradă ca urmare a unei provocări lansate chiar de către cei care, drapați în hlamide de patrioți, pretind că trudes pentru binele țării.

Marșul din 6 noiembrie fusese, de fapt, pus la cale încă din clipa în care guvernul Văcăroiu avusese nesimțirea să împartă artiștii României în categorii valorice. Nu-mi mai pun întrebarea, cît se poate de retorică, dacă acest guvern are discernămîntul de a judeca valoarea unor artiști. Urmăriți-i pe falnicii miniștri cum se exprimă și veți fi pe deplin lămurii de calitățile lor intelectuale. Dar, bineînțeles, țoapa guvernamentală nu se lovește de astfel de amănunte. Ea știe că trebuie să creeze cît mai multe diversiuni - pentru a domina mai abtîr - și nu are importanță dacă în urma lor rămâne doar praful și pulberea. Va avea cine să facă necesara curățenie: fărășul prezidențial e mai cuprinzător decît orice prăpastie.

Nebunia guvernăntilor a ajuns să muște - ca pe vremea lui Ceaușescu - din însuși trupul țării. Dacă miniștrii României își imaginează că niște oameni pot trăi cu salarii de o sută cincizeci de mii, înseamnă că demența ne va acoperi, în curînd, pe toți. Cînd la noi actori geniali (îmi măsor bine cuvintele!) precum Victor Rebengiuc sau Gheorghe Dinică sînt plătiți pentru munca lor de-o lună cu banii pe care orice figurant de la Hollywood îi cîștigă pentru o apariție de trei secunde, înseamnă că țara care îngăduie astfel de lucruri nu mai face ea însăși nici doi bani.

De cît ne mai mirăm că nici un tînr între optsprezece și treizeci de ani nu are un alt gînd decît să plece cît mai repede și cît mai departe de raiul iliesciano-văcăresc? Bătaia de joc a atins proporții inimaginabile. Marile valori ale țării sînt terfelite fără rușine, ajungînd la mila publică, în timp ce securistimea de toate culorile trăiește ca în paradisi. Se cheltuie sute de milioane de dolari pentru achiziționarea sofisticatelor aparaturi de ascultat și filmat. Cetățeanul e urmărit, mai abtîr ca pe vremea lui Ceaușescu, toate gesturile îi sînt înregistrate și clasificate de o armată de puhavii funcționari ai neantului. Salarii ce saltă agresiv peste "media economiei naționale" se duc pe apa sîmbetei, în timp ce floarea intelectualității, creierul acestei națiuni, își duce viața de mizerie nemaiînțelegînd nimic din nebunia care cuprinde, pîș-pîș, straturi tot mai largi ale societății.

Nu e nici o problemă pentru laboratoarele kaghebiste să ne furnizeze, dacă avem nevoie, sute, mii de politrucii de teapa lui Ion Iliescu. Dar e îndoielnic că uriașe talente actoricești și scriitoricești apar în fiecare zi. Chiar dacă Oltenița va deveni metropola cea mai înfloritoare a Balcanilor, e greu de presupus că

acolo se vor naște prea mulți egali ai marilor noștri actori. Or, cum țara a căzut în mîna unor mediocrități (ca să nu zic nulități) patentate, e cît se poate de normal ca totul să fie măsura după strîmba lor judecată. Peltici ai spiritului, vor să instaureze vidul, pentru că numai într-un deșert pot fi și ei băgați în seamă. Stăpînind peste zeci de SRL-uri, băgați pînă în gît în afaceri pe cît de dubioase pe atît de bănoase, "actionari" la întreprinderi alese pe sprînceană, suta și cincizeci de mii de lei a marilor actori ai României e, pentru ei, bacșișul la restaurantele discrete pe care le frecventează mai abtîr decît birourile ministeriale.

Pentru ca lecția de cinism să fie și mai vizibilă, în chiar zilele în care actorii de frunte ai țării au ieșit în stradă, parlamentarii României - oricînd dispuși să facă, ei înșiși, spectacole de circ - nu pridideau să-și voteze avantaje incredibile în orice țară civilizată. Sigur, pentru actorul care trudește luni de zile, pentru a le trăi apoi pe scenă, la sute de pagini, salariul de mizerie e prea mare. Dar pentru parlamentarul care vreme de patru ani n-a făcut decît potlogării și s-a acoperit de rușine (inclusiv rușinea de a accepta să fie într-o veșnică minoritate, recunoscîndu-și impotența), pînă și pensia trebuie să fie o realitate aurită. Să trudească bieții artiști, sacrificîndu-și viața pentru a salva această țară din ghearele barbariei! Răsplata 'o vom lua noi, "aleșii" nației, aleșii lui Ion Iliescu. Pentru Victor Rebengiuc, care-și dă sufletul pe scenă seară de seară, o sută cincizeci de mii de lei pe lună sînt prea mult. Pentru cutare "imun" care, în patru ani, n-a deschis niciodată gura și a dormitat animalic în staulul parlamentar, milionul e prea puțin. Halal etică și echitate socialistă!

Nici nu mai are importanță dacă actorii vor primi meschinele compensații solicitate sau nu. Contează doar că mizeria cea mai cruntă i-a scos în stradă - situație fără precedent în istoria modernă a României. O țară care nu știe să-și protejeze creierul e o țară care va dispărea. Poate că acesta e planul cu bătaie lungă al lui Ion Iliescu. Nu avem nevoie de scriitori, nu avem nevoie de pictori, ci de simpli clowni care să se prostitueze la evenimentele mondene pe la care trece, meteoric, cel mai ales dintre președinți. Din nefericire, artiștii sînt și ei oameni. Și ei au de plătit întreținerea la bloc, și pentru ei "coșul zilnic" e o tragică necesitate. Încă n-am ajuns acolo ca artiștii noștri să fie prezente imateriale, pure concepte prin care să vorbească Spiritul Artei. Încă un an-doi de guvernare a lui Nicolae Văcăroiu - și vom atinge acest ideal de perfecțiune.

Falimentul regimului Iliescu, marele regizor al dezastrului național, și-a jucat, poate fără să ne dăm seama, ultimul act. Deghizați în personaje demne de tragediile lui Gorki, bieții noștri mari actori au jucat, pentru prima oară, cu vădită stîngăcie, niște roluri pe care, din păcate, le știau prea bine. Dar nu aveau de ales: Marele Regizor le confiscase și lacrima, și dreptul de a rîde. Iar ce-a mai rămas ne-ar putea, probabil, spune doar ploieșteanul republican Nichita Stănescu: rîsu'-plînsu'.

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

DACĂ în virtutea iluziei mă conving atît de ușor că de un semn al meu depinde măcar pentru un ceas bucuria și liniștea cuiva, nu mă pot apăra de gustul zădărniceii, propriu și definitiv amenințînd din fundal, aplaudînd ironic țestoasa ce reușește vremelnice să revină cu picioarele pe pămînt. Dincolo de oboseala ei luminoasă care mi se transmite, dincolo de victoria ei fără glorie de a se regăsi, este șoseaua dură pe care trec mașinile în viteză și care o vor răsturna mereu, mereu. Și dacă iluzia e un taler cu două fețe, poate solidaritatea să rezolve tristețea, boala, disperarea, revolta, singurătatea, urletul, supunerea? Ceea ce facem, ceea ce putem face unii pentru alții, este să ne lînem mîna răcoasă în mîna caldută, să ne petrecem uimirea, să visăm la normalitate: *Vine o vreme cînd, deși tristă, / nu am lacrimi / fără ținte, idei, împliniri sunt golită // Vine o vreme cînd deșertul, deși / prea departe / se-ndreaptă spre mine cu aceeași singurătate // Vine o vreme cînd... / cu mine încep / cu mine sfîrșesc.* Despre lăsarea serii și nuferii galbeni, numai bine! (Edna, București) □ Nici dv. nu vă puteți permite a vă împăca, a vă consola prin poezie, limita de care vă zdrobiți vine direct și dur, spre suflet și spre text, din peisajul urât, sufocant, din zdrențele de beton ale orașului. Discursul liric acut, nervos, fără alt semn de punctuație decît pauza inutilă în efortul de a-și umple cu otravă plămîni: *Blocurile parcă sunt scurse / din cer la ora asta a serii / și te pierd printre betoanele gri / ai plecat așa brusc încât / n-am avut timp / să schimb culoarea / și cearșaful tot murdar de noroi negru / a rămas / chiar dacă l-am tăvălit noi / în spasme / ploaie / vînt / suspine și suspine / aerul tot dur / criminal-subliminal / de țigară / ușa tot albă / albă melancolică după scîrțăitul tău / ruginito! / ... / betoanele gri / mai gri acum / parcă sunt prea rele / și grele / iluzia se colorează-n confuzie* (George Bragadireanu, București) □ Efortul de a glossa după modelul eminescian rămîne, în fond, remarcabil dacă îl înțelegi ca pe un necesar exercițiu modest încercat în copilăria poeziei dv., ca pe un murmur, ca pe o îngănare, ca pe un castel de nisip la marginea mării. Nu vă poate nimeni sfătui să renunțați, deși versurile nu arată vreo înzestrare, vreun har. Mai bine citiți cu ardoare, cu uimirea, cu supunerea unui credincios care se mîntuie prin rugăciune repetată, de neputința sa care riscă să se facă păcat. Semnați prin apăsarea arătătorului pe o minusculă cruce! Ce vrea să însemne aceasta aștept să-mi spuneți dv. într-o scrisoare fără versuri. (Vornicu Adrian, Fălticeni) □ Fără a le găsi perfecte, perfectibile însă fiind, reproduc mai jos cîteva din haiku-urile care vă poartă semnătura. Este acesta un răspuns la modul plăcut și civilizat în care vă redactați întotdeauna scrisorile: *duhul păsării / șade căzut lângă cuib - / plînge-l trufie* (contemplație); *pasărea oarbă / clocește oul lunii / în cuibul serii; tace țurțurul: / un munte de lacrimi / așteaptă raza (gînd), oblonul e tras: / ca homer stă casa / în amintire* (regăsire). (I.D.Sicore, Bumbesti-Jiu) □ Este absolut un fapt real de care nu încetez să mă mir și să mă bucur. Sunt poeți care vor să înnoiască din 30 în 30 de ani fața poeziei, și fac pentru aceasta eforturi fantastice și entuziasmante. Și sunt poeți fără ambiție, se spune, care nu vor s-o înnoiască deloc, ci transcriu plini de cuminenție și necunoscuți, numai ceea ce disting ei în clipa de grație din șoapta lui Dumnezeu. Și unii și alții sunt ai lumii și își urmează calea cu ardoare. Și unii și alții au sorți amestecați, se disting sau dispar, ori se amănă iluzorii pentru alt veac, ori se zbat în larma cotidiană, tocîndu-se, vorba lui Nichita, fără istov. Nu știu cărei categorii ați vrea să-i aparțineți. Inclîn să cred că locul dv. este în cea de a doua, și vă îndemn să vă bucurați. Poeziile pe care le scrieți sunt depline, chiar dacă trupul lor e firav. *Versiune tîrzie, Aer cu clipe, Canarii secolului XX, Nopti new-yorkeze, Inele de logodnă, Iisus, Refrene eutanasice, Post-scriptum la memorie, Atelierul altei vârste*, toate mi s-au lipit de suflet într-un peisaj întomnat, octombrian. Iată cîteva versuri simple-tulburătoare: *ipotetica mireasă / poartă în păr / iarba posterității* (Inele de logodnă); *picură apă pe câmpie / propriile picioare / prinzând rădăcină / "vei rade în pustiu" / numai El leagă / rînilor / acestei păduri acvatice* (Iisus); *a murit lordul John / patroana... / poartă umbrele pălăriilor / ca o uitare handicapată / se poate întoarce / numai vîntul ficușilor albi* (Post-scriptum la memorie). Am senzația ciudată că repet, în lectură și în răspuns, un impuls, un ecou, o uitare din care nu-mi pot reveni, și, totuși... (Cristina Onofre, Pitești).

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pasca - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Întoarcerea lui CORNELIU COPOSU

politicii dată de un lider al opoziției. În aceste câteva cuvinte, Corneliu Coposu a răspuns tuturor întrebărilor nerostite ale membrilor partidului său. I-a asigurat că programul partidului nu s-a schimbat și le-a dat și acel optimism care să-i susțină în calitatea lor de opoziționiști. Un om obișnuit, după lunga sa perioadă de absență din țară, ar fi povestit ce i s-a întâmplat pe unde a fost. Corneliu Coposu a refuzat să-și povestească experiențele de convalescent al unei operații, ca să nu fie luat drept bolnav în rândurile partidului său. Și nu cred că aici era vorba de un simplu orgoliu de lider, care nu voia să pară scos din cursă din pricina beteșugurilor sale. El s-a întors în țară pentru a le reaminti alor săi că direcția PNȚCD-lui nu e una de compromis cu actualul guvern, ci de înlocuire a cabinetului Văcăroiu. Duritatea declarațiilor sale din presă, după ce Convenția Democratică s-a subțiat, e, de fapt, a cuiva care se teme ca propriul său partid să nu fie atins de pojarul schismelor. Poate că și de aceea și-a ascuns în țară suferința și poate că tot de aceea s-a internat în spital doar în ultima clipă. Din aceeași grijă uriașă s-a luptat cu moartea în spital și a trăit în chinuri până când inima nu l-a mai putut sluji. Probabil că dacă s-ar fi întors din spital, Corneliu Coposu ar fi declarat presei, încă o dată, că e pregătit să câștige alegerile. Dar chiar și fără asta, el a lăsat partidului său un capital moral uriaș, capitalul unei dispariții eroice. Rămâne de văzut dacă exemplul său va domoli mișcările centrifuge din PNȚCD sau le va duce pe terenul disputelor. Altfel spus, e de văzut dacă nu cumva în PNȚCD vor apărea rupturi din pricină că fiecare dintre liderii virtuali își închipuie că doar el prelungește linia intransigenței lui Corneliu Coposu.

Cristian Teodorescu

Atît ne-a mai rămas

Să ne închipuim un Bălcescu pe care ftizia l-ar fi păsuit. Să ne închipuim un Bălcescu înfruntînd un dușman infinit mai crud și mai viclean decît cel otoman. Atît ne-a mai rămas - în cer Dumnezeu, iar pe pămînt Regele Mihai.

Gheorghe Grigurcu

CÎND l-am văzut prima oară, în '90, la televizor, pe Corneliu Coposu, nu-mi venea să cred că bărbatul acela de o paloare și de o slăbiciune aproape neverosimile voia să reclădească partidul lui Iuliu Maniu. Îmi dădea o impresie de fragilitate, pe care aparițiile lui alături de cîțiva membri mult mai tineri din conducerea de atunci a PNȚ-ului nu făceau decît s-o accentueze. Nu izbuteam să leg înfățișarea sa cu vehemența de la mitinguri a penetiștilor și cu tenacitatea lor pe care nici închisoarea, nici marginalizarea și nici fitilele de tot soiul puse de Securitate în cercurile membrilor acestui partid nu le demoliseră. Mult mai conciliantul Radu Câmpeanu mi se părea în '90, cu energia, cu muntenismele lui neaoșe și cu talentul lui de a ieși în față, un lider de partid mult mai reductibil decît Corneliu Coposu. Dar mult mai spectaculosul Radu Câmpeanu și-a scăpat partidul din mînă cu o ușurință care dovedește că nu i-a fost decît șef de ocazie. Corneliu Coposu n-a candidat la alegerile din '90, preferînd să se ocupe de organizarea partidului său. După ce a devenit senator, în '92, a refuzat să-și bage partidul la guvernare fiindcă nu putea controla funcțiile-cheie din Guvern. S-a spus atunci despre el că încearcă să aplice strategia lui Maniu într-un moment cînd neparticiparea la putere împingea în față partidele extremiste. Privind lucrurile retrospectiv, era de preferat oare ca partide precum PRM și PSM să reprezinte o parte a opoziției? Adică să tulbure și mai mult apele oricum nu prea limpezi în care se află opoziția astăzi? Corneliu Coposu a ales, ca șef de partid, soluția cea mai puțin convenabilă, fiindcă n-a dat curs ambițiilor de moment ale membrilor săi, ci le-a rezervat o nouă perioadă de observație, lăsîndu-i să învețe din greșelile celor care s-au aflat la putere. E cu puțință ca aici să fi intervenit și convingerile religioase ale discipolului lui Maniu care, probabil, a impus PNȚCD-ului o perioadă de asceză, pentru a nu-i lăsa pe unii să cadă în păcatul trufiei individuale. Și în cel al invidiei pe alții. Oricum, ideea esențială a lui Corneliu Coposu pare a fi aceea că un partid sigur se construiește în opoziție, nu la putere. Dar cum sensul oricărui partid e de a ajunge la putere, Corneliu Coposu n-a uitat nici de acest argument. Întors în țară, de la tratamentul în Germania, prima sa declarație a fost că a venit să răstoarne guvernul. Nu era aici o glumă a unui convalescent, ci o probă de știință a

CORNELIU COPOSU s-a născut la 20 mai 1916, în comuna Bobota, județul Sălaj, ca fiu al unui preot român de religie greco-catolică, senator țărănist.

A absolvit cursurile Facultății de Drept din Cluj, și-a luat doctoratul în drept și științe de stat, a fost jurist, avocat, asistent universitar, ziarist. Ca membru al P.N.T., devine din 1937 secretar politic al lui Iuliu Maniu, apropiat al acestuia, moștenitorul crezului său politic. În 1938 este ales președinte al Tineretului Național Țărănesc și al Tineretului Democrat, iar în 1946 - secretar al Delegației Permanente a P.N.T.

La 14 iulie 1947 este arestat de la sediul P.N.T. și condamnat la muncă silnică pe viață pentru "înalță trădare a clasei muncitoare și crimă contra reformelor sociale". A efectuat 17 ani și 8 luni de închisoare - 8 ani singur în celulă - în 17 închisori cu regim de exterminare, singurele instituții care funcționau impecabil atunci, deoarece comunistii instalau la putere de Moscova cunoșteau o singură meserie pe care au practicat-o cu înaltă calificare: exterminarea adversarilor politici.

În 1964 eate amnistiat. În momentul eliberării din închisoare avea 51 de kilograme (de la 112) și nu mai știa să vorbească. Între timp, familia sa fusese izgonită din casă și membrii ei azvârliți în închisoare. Arlette, soția lui, a murit după 14 ani de detenție. La ieșirea din închisoare lui i se fixează domiciliu obligatoriu, 2 ani și jumătate, în comuna Rubla din Bărăgan. Atunci cînd a revendicat manuscrisele unor lucrări confiscate de Securitate, i s-a răspuns că au fost arse ca materiale subversive. Era vorba despre lucrări de istorie a României, îndeosebi a Transilvaniei, domeniu în care Corneliu Coposu s-a ilustrat ca autor înainte de arestare. Neavînd dreptul să-și practice meseria, și-a câștigat existența ca muncitor necalificat în construcții. Gheorghiu-Dej i-a propus totuși să accepte reabilitarea lui Iuliu Maniu și chiar reabilitarea sa, concretizată prin atribuirea unei funcții în stat, dar Corneliu Coposu a refuzat și a declarat că Iuliu Maniu ar fi cel ce ar trebui să-i reabiliteze pe comunisti. În consecință, urmărit insistent de Securitate, i s-au făcut 27 de percheziții și a fost foarte des interogată. Și totuși a ignorat puterea comunistă și a reîncercat să reactiveze P.N.T., iar în 1987 a reușit să-l afilieze la Internaționala Creștin Democrată. În zilele de 21 și 22 decembrie 1989 s-a aflat alături de manifestanți, în Piața Universității.

La 22 decembrie 1989 relegalizează P.N.T. sub denumirea Partidului Național Țărănesc Creștin și Democrat și lansează un prim *Apel către țară*. În aceeași zi își anunță prezența la sediul C.C. al P.C.R., socotind că ar putea fi util în politica românească. Cei ce se instalaseră rapid la conducerea țării nu-i permit nici măcar accesul în templul puterii comuniste, încercînd să-l izgonească încă o dată din viața politică. A devenit apoi președinte al P.N.T.C.D. și președinte al C.D.R., de fapt, personalitate tutelară a întregii opoziții, calitate în care i s-au adus, din zona puterii, cele mai diverse și mincinoase acuzații, inclusiv reproșul că era prea bătrîn ("fosilă", "cadavru viu", "schelet ambulănt" etc.).

A murit la 11 noiembrie 1995. O mulțime impresionantă și reculeasă l-a însoțit spre mormînt, l-a regretat, iar unii au regretat că l-au hulit pe acest "ultim senior al României", cum l-a numit Petre Țuțea.

Domnița Ștefănescu
(fragment din lucrarea
"Cinci ani din istoria României",
în curs de apariție)

MIC DICTIONAR

CONSECVENȚĂ. În noiembrie 1995, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui De Gaulle, întreaga Franță s-a pasionat din nou, în furtunoase dezbateri, despre personalitatea întemeietorului celei de a V-a Republici. Nu m-au mirat omagiile vibrante și teatrale ale gaulliștilor (Președintele Chirac dormind, ritual, în casa de la Colombay a Generalului), nici contestările violente ale stîngii: m-a uimit însă dezbaterile în sine. Cum e cu puțință ca un politician dispărut acum 25 de ani să mai stîrnească atîtea pasiuni? Cine mai știe astăzi ceva despre președinții și prim-miniștrii care s-au succedat la cîrma celei de a IV-a Republici, pînă în 1958? Cine va mai pomeni, peste 25 de ani, numele președinților Franței de după De Gaulle?

După ce am retrăit, în cursul acestor dezbateri, epopeea lui De Gaulle (de la revolta contra ocupației germane și de la rezistența fără speranță la refacerea unei țări întregi), o trăsătură dominantă a eroului începea să se schițeze. Ce oferă, pînă la urmă, unitate acțiunii acestui straniu personaj, pe care războiul îl găsisse, în 1940, simplu colonel într-un regiment de tancuri, la fel cu alți zeci de mii, dar care avea

să modifice în anii următori soarta Franței și apoi a Europei? Ceva poate neașteptat: consecvența etică absolută în slujba unui mare ideal.

De Gaulle a dorit marea și prosperitatea Franței într-un regim de democrație politică și a făcut tot ce a putut pentru realizarea ei. A luptat cu fasciștii și cu francezii colaboraționiști, cu comunistii și cu politicienii corupți, cu defetistii și cu maoiștii isterici din mai 1968; i-a învins pe toți și a dotat Franța cu instituții stabile pentru cel puțin un secol. Cînd s-a retras, în 1969, după pierderea unui referendum, putea spune - cu aceeași îndreptățire ca Marele Roman - că "a găsit Franța de cărămidă și a lăsat-o de marmură".

În aceeași lună noiembrie 1995 se stingea din viață la București românul poate cel mai fascinant din acest sfîrșit de secol. Aparent, viața lui reprezintă o suită nesfîrșită de eșecuri. Abia licențiat, abia intrat în viață, și-a văzut țara ocupată de o armată străină, iar partidul în care activa - interzis; arestat, și-a petrecut cea mai rodnică și mai importantă parte a vieții în închisori cu regim de exterminare fizică. Eliberat într-un tîrziu, i s-a interzis orice activitate, petrecînd-

du-și bătrînețea marginalizat, supravegheat fără răgaz de Securitate; și-a dus existența la limita mizeriei materiale.

Dar acest "anti-De Gaulle" ca destin a avut același ideal politic cu al Generalului - marea și prosperitatea României într-un regim de democrație politică. Și aceeași fundamentală trăsătură de caracter - consecvența etică absolută, în ciuda oricărei prigoane. Ca și De Gaulle, a greșit uneori, numai pentru că a privit prea stăruitor la idealul aflat pe cer, dincolo de orizont.

Se numea Corneliu Coposu, un om complet necunoscut pînă în 1990, dar devenit - în cinci ani - simbol al României adevărate. S-a încununat pentru vecie cu aureola eșecului glorios, precum Gheorghe Șincai, precursorul său. Se născuse în Transilvania, pămîntul ce i-a dat pe corifeii Școlii Ardelene, pe Avram Iancu, pe memorandiștii și pe Iuliu Maniu - cu toți perdanți în contingent și cîștigători în absolut.

Oricum, pun prinsoare că despre viața și faptele lui Corneliu Coposu se vor purta discuții aprinse chiar și peste 25 de ani, atunci cînd numele tuturor politicienilor contemporani cu el vor fi fost de mult înghițite de uitare.

Mihai Zamfir

Arta exasperării cititorului

ROMANUL *În cerc* (publicat de Editura Eminescu, în mod inadmisibil, fără nici o indicație bibliografică) a fost scris acum un sfert de secol. Paul Goma i-a înmănat manuscrisul, în 1972, lui Marin Preda, directorul de atunci al Editurii Cartea Românească, care însă nu l-a primit: "Ce, monșer, crezi că eu sunt tâmpit, ca Ioanichie, să-ți dau la mână hârtie, pecumcă?" (Relatarea aparține lui Paul Goma. Ioanichie este Ioanichie Olteanu, directorul de atunci al Editurii Eminescu.). În anul în care Paul Goma se stabilește la Paris, cerând azil politic și anume în 1977, o versiune franceză a aceluiași roman apare la Editura Gallimard. Pentru ca acum textul original, scris în limba română, să se tipărească în sfârșit și în România, găsim un public dezabuzat, cu totul diferit de acela, virtual, din 1972, care ar fi luat cu asalt librăriile ca să-și procure cartea.

Subiectul romanului este cinematografic (deși are parte de numeroase dezvoltări - digresiuni, monologuri - imposibil de filmat). Într-o iarnă, la scurtă vreme după eliberarea din închisori a deținuților politici, mai multe personaje rămân claustrate într-o cabană din munți, înzăpezită. Într-un fel sau altul toate aceste personaje sunt marcate de perioada stalinistă, recent traversată, și în discuții fac referiri la ea sau, pur și simplu, continuă să joace rolurile pe care au fost nevoiți - sau le-a plăcut - să le joace cu câțiva ani în urmă. În felul acesta, în spațiul cabanei se reconstituie, la scară redusă, societatea românească din (il citez inevitabil pe Marin Preda) "obsedant deceniu", dar și din deceniul imediat următor (întrucât Paul Goma, spre deosebire de numeroși contemporani ai săi, nu își ia măsura de precauție de a dezavua numai epoca Dej, de pe poziția lui Ceaușescu).

În economia romanului, personajele obligate de împrejurări să trăiască mai multe zile împreună, într-o cabană cu suficiente provizii, au ranguri aproximativ egale. Scriitorul le aduce pe rând în prim-plan. Totuși - datorită probabil și expresivității lor remarcabile - două dintre ele se impun, astfel încât romanul pare la un moment dat

povestea lor. Este vorba despre Alaci și Damiana, el - fost polițist al "burghezo-moșierimii", condamnat la închisoare și apoi la domiciliu obligatoriu de regimul comunist, ea - fiica unei familii înstărite din Banat, deportate în Bărăgan. Cei doi s-au cunoscut într-o localitate rezervată "dușmanilor poporului", faimosul sat Lătești, unde Damiana se oferea - din disperare și din caritate - cu aparentă ușurință bărbaților. Alaci o iubește pe Damiana cu înverșunare și, chinuit de o gelozie retrospectivă, o acuză la nesfârșit că a fost o "curvă" pe care el a scos-o din "mocirlă" și a făcut-o "cucoană". Rechizitoriile interminabile sunt rostite în cursul unor - și ele interminabile - partide de șah, pe care Damiana le pierde mereu, așa cum pierde și "procesul", de nenumărate ori reluat, pe care i-l intențiază Alaci.

Chinuirea femeii de către bărbat cu gelozia lui care este în fond o monstruoasă declarație de dragoste aduce aminte de unele scene din romanele *F* și *Vânătoare regală* ale lui D.R. Popescu. Senzațional este însă motivul pentru care cei doi au venit la cabană. Dorind un copil și știind că el nu poate să-l facă, Alaci a convins-o pe Damiana să-l înșele în mod planificat, cu unul din bărbații găsiți la fața locului, el preferându-l pe un fotbalist, Niki, pentru condiția lui fizică. Niki însă duce o viață riguros sportivă, astfel încât nu se culcă destul de des nici cu propria lui amantă, Nini, fiica nonconformistă a unui activist de partid. Drept urmare, Damiana dă de înțeles că s-a lăsat fecundată de Tavi, un fel de bărbat de serviciu al cabanei, utilizat de aproape toate clientele. Alaci, bineînțeles, înnebunește de gelozie (ar fi reacționat la fel oricine ar fi fost alesul, dar nerespectându-i-se opțiunea are un pretext să izbucnească) și o determină pe Damiana să-i spună adevărul: nu s-a culcat cu nimeni. Episodul este memorabil:

"Alaci se uita la ea, ca în lumină, și clipea nedumerit și dezarmat și nu era în stare să se hotărască ce să facă acum, s-o cârpească peste mutra ei de oaie de Lătești care se dă pe-o conservă, pe-un pachet de țigări, ori să cadă înaintea ei, în genunchi și să nu știe ce să mai facă după ce se va afla în genunchi."

În afară de acest cuplu grav, în roman există și unul comic: Niki și Nini. Cu neașteptată vervă satirică și, de la un moment, cu un și mai neașteptat spirit ludic, justițiarul Paul Goma se lansează în descrierea gimnasticii zilnice pe care o face Niki, respectând cu o strictețe stupidă instrucțiunile dactilografiate pe două foi de hârtie. Spunând un nu hotărât exceselor, personajul se culcă numai o dată la două zile, la o oră fixă - șase seara - cu amanta lui. Iar când ea îl roagă insistent, până la umilință, să facă o excepție, el o refuză cu fermitatea unui funcționar care îi arată unui solicitant nerăbdător programul de pe ușă.

Este păcat că Paul Goma n-a avut parte de o viață senină care să-i permită desfășurarea marelui său talent de comediant. În roman există dovezi - puține, dar concludente - că scriitorul are un umor irezistibil. Iată, ca exemplu, modul cum parodiază limbajul folosit în ședințe:

"- la data de... tovarășul Popescu Zaharia... (întrerupere - pauza a fost adânc și temeinic gândită și repetată, în closet, ori noaptea, sub pătură), rămâne de discutat și de hotărât dacă să-i mai spunem *tovarăș*, acest superlativ scump nouă, tuturor... (din nou pauză, prezidiul se consultă, apoi, pentru că orele sunt înaintate, i se face semn să continue) deci, tovarăș, Popescu Zaharia, la data de..., la ora..., în împrejurarea cutare,

- a spus că
- a pretins cu nerușinare că
- s-a exprimat în mod dușmănos cum că
- a afirmat tendențios că
- a trecut la provocări directe susținând că
- a apărut cauza pierdută a dușmanului" etc.

Chiar și în această secvență, umorul înăscut al scriitorului are o marcată funcție satirică, pentru că în altele să devină mușcător, veninos, sau să dispară cu totul în lava resentimentelor.

Mai există câteva personaje care se țin minte, deși sunt construite oarecum forțat și devin în unele momente neverosimile: scriitorul Zeno Duca, activistul de partid Iosub și cabanierul Herr Walter. Scriitorul are o psihologie labirintică, fiind urmărit de compromiturile pe care le-a făcut de-a lungul anilor. Activistul - pe jumătate activist, pe jumătate securist - îi spionează neconștient pe cei adăpostiți la cabană, luându-le uneori lungi interogatorii disimulate în dialoguri binevoitoare. Iar cabanierul, un sas care a supraviețuit furtunilor istoriei, se gândește cu nostalgie la femeia vieții lui, senzuala Ilse, moartă de mai mulți ani, sau îi studiază disprețuitor pe clienți.

Paul Goma, *În cerc*, roman, Editura Eminescu, București, 1995, 464 p., 4500 lei.

ROMANUL se impune prin dramatism, printr-un dramatism care derivă nu numai din întâmplările povestite, ci și din starea de spirit a naratorului, mereu sumbru și vindicativ. Cititorul nu se simte niciodată dezamăgit, dar constată, frecvent, că lectura îl obosește sau chiar îl exasperază.

Impresia generală de *stil greoi* are câteva cauze ușor de identificat. În primul rând, scriitorul repetă prea multe afirmații și de prea multe ori, astfel încât începe de la un moment dat să semene cu un maniac și își pierde autoritatea de narator. Lui Alaci, ca personaj, îi "stă bine" să reia obsesiv, de zeci de ori, acuzațiile la adresa Damianei, dar scriitorul însuși are de pierdut procedând astfel.

Apoi, în roman, se acordă o importanță excesivă reproducerii fidele a particularităților limbajului oral. Toate abrevierile lexicale datorate inculturii unor personaje, toate pronunțiile stălcite specifice unui sas (sau unui rus, sau unui bulgar) care utilizează limba română, toate exprimările defectuoase la care recurg personajele involuntar din cauza unei suferințe fizice sau a oboselii sunt înregistrate cu o exactitate inutilă și enervantă. Paul Goma pare uneori un fonolog care nu se desparte niciodată de magnetofonul său profesional.

Excesivă este și referirea la viața sexuală a personajelor. Neconvențional în mod ostentativ (ca un adolescent care vrea să-i sfideze pe maturi sau ca un muncitor care vrea să le dea o lecție de spirit muncitoresc unor cucoane), scriitorul vorbește mereu despre ceea ce se află între picioarele femeilor, despre trupuri împerecheate și asudate, despre chiloți nespălați etc. etc. Toată lumea face dragoste cu toată lumea. Nini este posedată, în somn, de un bărbat fantomatic, Ilse ia mâna lui Walter și i-o așează pe propriul ei sex, Tecla (personaj feminin care apare automat, nu numai în acest roman, ori de câte ori Paul Goma evocă Școala de literatură) îi arată unui coleg al ei "întrepicioarele" pentru a-i smulge mărturisiri așteptate cu nerăbdare de Securitate, soția unui deținut politic face amor cu un "caraliu", în timp ce privirile altor deținuți politici o urmăresc prin găurile practicate în peretele despărțitor s.a.m.d. O secreție lipicioasă omniprezentă face ca spațiul romanului să semene cu "râpa Uvedenrode", cea plină de "gasteropode".

În sfârșit, ar mai fi de reproșat existența unor scene strident livrești, cum este aceea a adâncirii grobianului cabanier Walter în lectura lui *Faust* de Goethe.

Cărți primite la redacție

- Iosif Sava, *Muzicienii lui Marconi*, Ed. Scripta, 1995, 192 p., 4800 lei.
- *Portret de grup*, o altă imagine a poeziei basarabene, antologie, Chișinău, Ed. Arc, 1995, 304 p., preț neprecizat.
- Aura Christi, *Împotriva mea*, versuri, București, Ed. Du Style, 1995, 64 p., preț neprecizat.
- Andrei Cornea, *Mașina de fabricat fantasme*, eseuri, București, Ed. Clavis, 1995, 224 p., preț neprecizat.
- Dan Cojocaru, *Creanga de coral*, povestiri, București, Ed. Du Style, 1995, 176 p., preț neprecizat.

Sebastian și Profesorul

CÎT de simplă este cartea *De două mii de ani* și cât de complicate și false sînt interpretările care i s-au dat... Lavina a fost stîrnită, cum se știe, de prefața lui Nae Ionescu. Aceasta a antrenat sensurile cărții pe un drum deviat și a fixat receptarea pe problema iudaismului, deși nu aici era cheia cărții. *De două mii de ani* este pur și simplu un mesaj de dragoste. Dragostea discipolului pentru maestru, a lui Goldmund pentru Narziss, a lui Josef Knecht pentru al său *magister Iudi*. Sau, ieșind din livresc, a lui Mihail Sebastian și a colegilor săi de generație pentru Nae Ionescu. Reciprocitatea nu este neapărat subînțeleasă în acest tip de relație și acesta este cazul studentului din romanul lui Sebastian, care are numai iluzia că profesorul său, Ghiță Blidaru, îl ocrotește și îi călăuzește căutările. Că discipolul este evreu e un amănunt secundar, un eventual obstacol *ca oricare altul* în legătura lui cu semenii. Încercarea naratorului de a explica acest lucru intră într-o ordine de simboluri ("... nu m-am temut niciodată de oameni sau de lucruri, ci numai de semne și simboluri", 27), pur literară la urma urmei, chiar dacă "autenticitatea" este una dintre caracteristicile acestui tip de literatură. Miza cărții e alta: plonjarea în propriile adîncimi sufletești chiar dacă (mai ales dacă) ele constituie un mic infern

însuși și Nae Ionescu. Construcția ("casa pe care am visat-o", 230) e fără îndoială romanul acesta pus sub convenția jurnalului. Personajul care susține tot eșafodajul, cel în jurul cărui sînt ridicate zidurile de hîrtie este profesorul. O vizitează amîndoi: "Eram fericit că nu-mi spune nimic și înțelegeam după tăcerea lui că se recunoaște acasă", (230) se iluzionează autorul jurnalului. Casa este oglinda în care numai el singur a reușit să-și vadă imaginea dorită și de care, de altfel, trebuie să se separe: "Iată, aici ni se despart drumurile: ești ceea ce mereu am visat să fiu - un lucru simplu, curat și calm, cu o inimă egală deschisă tuturor anotimpurilor" (231), îi spune el "casei", în ultima frază din roman; de fapt o încheiere virtuală a oricărei cărți. Personajul a construit casa pentru profesorul Ghiță Blidaru, Sebastian a construit cartea pentru profesorul Nae Ionescu, "pe terenul său", al meditației filosofice.

De ce i-a cerut tocmai lui prefața? au întreat acuzator comentarii cărții, punînd-o mereu într-un context extraliterar: Mihail Sebastian era evreu, Nae Ionescu român, Sebastian judeca legionarismul de pe margine, Nae Ionescu din ce în ce mai implicat, cartea a fost scrisă în anii '30, iar prefața s-a întîmplat să fie cerută tocmai înainte ca profesorul să fie închis, fiind socotit unul dintre

explică solicitarea prefeței și explică și răspunsul profesorului. Prefața lui este o eschivă și o *desolidarizare*: de imaginea lui Ghiță Blidaru și de autorul ei, Mihail Sebastian. Îl numește, abuziv, pe eroul romanului cu numele adevărat al *autorului* și scrie această frază în care amestecă nepermis literatura și realitatea, frază care a generat avalanșa confuziilor de tot felul: "Și pentru că Iosef Hechter nu o face [demonstratia (n.m.)], să îngăduie Mihail Sebastian lui Ghiță Blidaru să spună ceea ce nu i-a spus lui Iosef Hechter". Greșeala este totuși a lui Sebastian: cere prefața cuiva care nu avea cum să judece lucrurile din perspectivă literară și era inevitabil să deplaseze lucrurile în alt plan.

Ce consternează la lectura *Prefeței* nu sînt atît problemele puse cît retorica folosită. Aici este evident antisemitismul. Cînd în carte se vorbește despre "oribila comedie" a rostirii de către evrei a propriului nume "ca pe un denunț" (135), Nae Ionescu găsește cu cale nu numai să-i dea abuziv personajului numele autorului (nici măcar pseudonimul literar, ci numele real), greșeală pe care o va prelua apoi critica, dovedind ori o lectură superficială ori rea-voință, dar îl și identifică permanent cu simbolul onomastic al trădării: Iuda. Cînd alunecă în metaforă, lirismul

DE
DOUĂ MII
DE ANI...

EDITURA HASEFER
București 1995

CUM
AM DEVENIT
HULIGAN

mihail sebastian

Mihail Sebastian, *De două mii de ani...* Cu o prefață de Nae Ionescu, *Cum am devenit huligan*. Cuvînt către cititor de Z. Ornea, Editura Hasefer, București, 1995, 352 p., 4500 lei.

autorului prefeței e de cea mai proastă calitate ca în această interogație finală: "Iosef Hechter, nu simți cum te cuprinde frigul și întunericul?". Nu e de mirare că autorul e izbit de violența prefeței: "Dar nu e o prefață aspră. Asprimea e și ea un act de iubire. Este o prefață de o cruzime rece, metodică și indiferentă" (303).

Relația prefeței cu romanul lui Mihail Sebastian a făcut și face încă, pe bună dreptate, concurență cărții. Căci, în ciuda celor vreo 40 de pagini de început și 40 de sfîrșit remarcate și de Eugen Ionescu (*Credința*, 1934) ca fiind "admirabile", cartea se numără printre realizările medii ale generației trăiriste. Dar "dureroase, vii, acute, dramatice, copleșitoare" nu sînt numai paginile de început și sfîrșit comentate astfel de Eugen Ionescu ci și toate paginile relației reale dintre Mihail Sebastian și Nae Ionescu. Mihail Sebastian a luat asupra sa tot tragismul personajului din carte și în ciuda indiferenței profesorului a păstrat pînă la sfîrșitul vieții sentimentul revelației întîlnirii cu el.

- Avalanșa Un mesaj de dragoste Cu delicatețe și naivitate De ce tocmai lui? Casa de hîrtie Fair play De la severitate la indiferență Un personaj tragic

iar străbaterea lor cere puteri de Orfeu; și transformarea acestei experiențe într-o probă inițiativă. Jurnalul studentului este consemnarea drumului său sufletesc, în care faptele exterioare, trăite, sînt minimalizate permanent iar cele interioare, gîndite, iau proporții necontrolabile. Jurnalul e construit pe acest joc înșelător de proporții și este ofranda adusă, cu delicatețe și naivitate, celor care se grăbesc să lovească. Dar cartea mai are un destinatar, precis desemnat.

Să recitim finalul romanului (căci roman este) *De două mii de ani*: fostul student al lui Ghiță Blidaru a izbutit să termine casa pe care i-a construit-o profesorului pe terenul acestuia. Metafora e transparentă, cum transparente sînt identitățile celor doi, recunoscute de cititori și confirmate de autor într-un articol: Mihail Sebastian

autorii morali ai asasinării lui Duca. Or, toate acestea trebuie că erau secundare pentru cel care-și scrisese cartea dincolo de momentul istoric și încercînd să judece lucrurile din perspectiva a "două mii de ani". Astăzi gestul lui e mai ușor de înțeles: îi cere prefața celui cărui îi "construie" cartea, în chip de invitație de a-și vizita propria "casă" și din *fair play*. Îi dădea prilejul să se aperi dacă proiecția lui literară îl incomoda. "De două mii de ani" nu este o carte autobiografică - va spune mai tîrziu autorul (*Cum am devenit huligan*, 337) - decît, cel mult, prin sensurile ei și în nici un caz prin faptele și momentele ei epice (...) *Cu excepția lui Ghiță Blidaru* nici un erou al cărții nu ascunde vreun model anumit din viață" (s.m.). Distincție producătoare de confuzii, a cărei discutare nu-și are locul aici. Oricum, ea

EDITURA NEMIRA

prezintă

HAIMANAUA
de Emil Mladin

Colecția PURGATORIU, 192 pag, 1900 lei

Emil Mladin, aflat cu *Haimanaua* la cel de-al treilea roman al său, reușește un pas uriaș spre literatura de calitate, scăpînd, în sfîrșit, de obsesia "alergătorului de cursă lungă".

Sensul concis, fără digresiunile atît de tentante pentru autorii români contemporani, relevă existența unui prozator de care trebuie să se țină seamă.

Chiar atunci cînd nu am avut spre lectură decît ample fragmente (publicate, bunăoară, în "Contemporanul — Ideea europeană" ori în suplimentul nostru cultural), am apreciat propensiunea autorului pentru "secvențe" brutale ale unei realități deopotrivă fizică și interioară. Ne-am îngăduit — atunci — să pomenim de senzualitatea tragică a lui Hemingway și de virilitatea stilistică a lui Jack London. (Traian T. Coșovei)

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26 - 38 BUCUREȘTI

Florența ALBU

Clipă

Plouă.
Se plînge o plîngere
fără cuvinte.

Muta cu sacul în cap
cerșetoarea încenușată
în golul cerului trece.

Iarbă cu iarba
petrece
și ne petrece.

Un sunet oprit
la sunetul sus
- privighetoarea?
- ciocănitorea?

Maree

Întotdeauna noaptea
bătaia în artere
destin și sînge
ritmul - aritmia
comunicarea unui ultimatum.

Întotdeauna-n liniștea de-afară
vuietul dinăuntru
flux și reflux,
cînd limitele cad
și vocile se sfîșie
în straniul dialog.

Somnia insomnia
visul
ca flori de nuferi roșii
pe-o apă neagră.

Somnia insomnia
și spaima de oprirea vacarmului
tăcerea.

Unde sfîrșește iarba

La capăt de timp
unde sfîrșește iarba
și-n hăul de cer și pămînt
recită morganele părcele
istorii versete-apocrifite

aici acolo-am ajuns
cînd soarele galben cade
în soarele negru

și ochiul se zbate încă să vadă
în groapa sinelui
și se vede
cochilie goală zvîrlită
la țărmlu nisipului pulberii

lacrimă galbenă
cenușă galbenă
rugul ruga pămîntului.

Păsăreasca

Ce rîs ce chicotit de rîs
cucuvaiele corbii
demoni puind în cerul orașului

simțind spaima noastră
luîndu-ne urma
în vis
unde vin morții să ne-nfîlnească

odaia se umple de aripi
vînt negru
în negrele aripi

- ce spun aceste voci țipătoare
în păsăreasca funestă
ce chicotit de rîs
în răspăr?

Sarcastice păsări ori demoni
voci *nevermore*.

Diguri

Diguri tocite învinse de mare
noi și zbuciumul nostru liber
(dar încarnate țarcul și granițele
stabilopozi hopa-mitici
și tot deschisul - tot inutil!)

Noi (hopa-miticii stabilo-miticii...)
secretînd cochilii și limite
legi și ucazuri

noi numai astfel știindu-ne
la țărmlu liber-cugetătoarei
noi ridicînd degețelul
cerînd învoire
să spunem să trecem
peste diguri - și digul absent

nici țarcul sigur
nici preajma-închisoarea
nici digul la mare - la nici o mare.

Mă uit prin ochiul...

Mă uit prin ochiul plantelor
la cer
mă uit prin norul blînd
care întomnează

- trece acolo jos
un nu știu cine
împovărat de zi de seară
lumina-i spulber de reziduuri
în slava slavei

- vom trăi și mîine
să ne purtăm în spate
poverile și rîvna
termite nobile
nimicnicești
- mereu la ordin!

Realitatea

Mă-ndoapă realitatea orașului
mă silește să-nghit
îmi face gura prăpastie
și-nghit urîtul oratoria
sublimul huo de la cer la pămînt.

Vin din plimbări preumblări
condamnat la vorbe și vorbe
de slavă
realității. Calc prin gunoaie
prin mizeria triumfalistă
- cine zice că suntem nefericiți?

Trage rindeaua la piatră
și ia smalțul pietrei de piatră
curăță poleiala - o rade
cu carne cu tot!

Piatră de piatră să fii
și te despică tîndări
fierăstraie pickhamere
realitatea...

Vocalele țipătului

Neliniștea-n aer
frisonul vîntului mării
aripilor

ierburi uscate
nisipuri duse-aduse
morgane

și nimeni și nimic
în formele valului/țărmlui
în vocalele țipătului

-acolo în capăt
unde nici urma
nici pana păsării scrib

nici istoria nu scrie
nu memorează
babilonia.

Floarea cenușii

Seară. Etajul neant.
Țipă o pasăre în ochiul orb
zornăie antene
comunicări în deșert
marele orb n-aude n-a vede

Stai agățat la gura prăpastiei
unde vuieste tăcerea
și anafoarele lumii
te prind în rotire

și nebuloase stelare țes podul
echilibristicii
din adînc în adînc.
Astfel pornești pas după pas
gînd fără gînd
părul scrumit de o pală de vînt

CERȘETORU
DE CAFEA

de Emilian
Brumar

Guvernul pe scenă, actorii în stradă!

IMPURTURBABILĂ, de cîțiva ani,
Trupa Guvernului Văcăroiu, ocupă și
joacă nonstop, pe o scenă vastifadă, călă-
fătuită cu strășnicie-n cîlți verbali și
păcuri dalbe. Decorurile de carton presat
și pensulat dulcîu, lumina îmbujorătoare a
reflectoarelor depilate de raze, efectele
acustice, umflate, nu cu pompa de la bici-
cletă, prea micuță, ci cu aia de dirijabil,
năstrușniciile speciale, olfactive, pentru
flatat mucoasa pînă la lacrima nării
mustind de sentimente multilaginostal-
gice, aerul înflorit trudnic, înghesuit în
replecii lipite pe papila creierului
naționale, cușca sufleurului, fardată-n
intenții, înpumată-de șoapte ajutoare la
nimicuri papagalice cu sfințenie,
mișcarea rotită domol, scăpînd din cînd în
cînd, din circumferință, cîte-un ministru
străbătut zglobiu de demisie și ocrotit
apoi mînos, totul, absolut totul, e pus la
punct cu o minuțiozitate haotică. Drept
care, ce le-a rămas regizorilor, actorilor,
tehnicienilor? Să iasă în stradă! Umiliți în
traul clipei, scuipați în artă, determinați
s-aștepte bunăvoința scărpinată la
rădăcina cefei de-un deget cu promisiunea
în sfîrlă, tiflă, hațmațuchi sau vax! Victor
Rebengiuc, Ion Caramitru, Valeria Seciu,
Mitică Popescu, Maia Morgenstern,
Cătălina Buzoianu, Marcel Iureș,
Leopoldina Bălănuță, Tocilescu, Mariana
Mihuț, Valentin Uriescu, Stela Popescu,
printre încă aproape 2000 de oameni de
teatru, s-au convins, în necazurile zilei de
luni, 6 noiembrie, în marșul de protest, că
locuim, mioritic și berbecal, o pașiște
zgrumțuroasă, ondulată în zig-zag și
îners, la îndemîna nazului Puterii. Dea
Domnul și voința lor de cavaleri ai
dragostei de adevăr, să-și înnobileze bla-
zonul! (7 noiembrie 1995)

floarea cenușii strînsă în pumn

gura plină de restul cuvintelor
cenuși de cuvînt.

Aniversare

Am cearcăne - am o față de clown
boită cu vînăt
rîd în oglindă
acestui alt ego

fac eschibiții pe sîrma întinsă
între mine și mine
- am să cad
am să mor în oglindă!

Din iarnă

Curînd am să plec și de-aici
purțîndu-mi frigul singurătatea
eul sucit - răsucindu-se
închis cu drumul pînă la țipăt.

Am scris pe zăpezi pe iarba
pe ziduri urbane
un credo smintit pînă la cer.
Timpul se-nchide. Nu mai am timp.

Iarna-i o stare de spirit.
Timpul îmbătrînește fără istorie.
Golul - ecou... Mîine
spun mîine. Declin o abstracție.

LUCIAN BLAGA
DOMNIȚA GHERGHINESCU-VANIA

Domnița Nebănuitelor Trepte

Muzeul Literaturii Române

Domnița nebănuitelor trepte. Epistolar Lucian Blaga - Domnița Gherghinescu-Vania. Ediție îngrijită, prefață și note de Simona Cioculescu. Muzeul Literaturii Române, 1995.

DISPONIBILITATEA lui Blaga pentru sexul slab a fost și este, în general, cunoscută mediilor literare și universitare (azi istoriei literare). Episodul, aproape neplăcut, dna Mureșan, de după război, câștigat, finalmente, de D. D. Roșca (prietenul lui Blaga) e îndeobște știut. Și au fost, se știe, și altele mai înainte și după aceea. Oricum, momentul exploziv al acestei aplecări spre lumea feminină l-aș plasa din 1939 încoace, adică după părăsirea de către Blaga a diplomației (care îl ținu într-o strictă reclusiune în familie timp de 14 ani) și stabilirea la Cluj, ca profesor universitar. Printre aceste prezențe feminine despre care s-a discutat mult, în epocă și mai târziu, a fost și Domnița Gherghinescu-Vania. Acum lucrurile sînt pe cale de clarificare pentru că o ediție de epistole, apărută la Muzeul Literaturii, de care s-a îngrijit dna Simona Cioculescu, curmă controversale. Iar dialogul epistolar se întinde pe spațiu la opt ani (1941-1948). Și este, cred, lămuritor pentru natura acestei relații amical-amoroase.

Iradiantă personalitate a fost această femeie! Literată, calină, ispititoare, de un farmec feminin intelectual extraordinar. Pentru că e, nu-i așa?, o neobișnuită performanță a fapturii ei de a fi ispitit, cu prietenia, pe Lucian Blaga, Nae Ionescu, Tudor Arghezi, Șerban Cioculescu și încă alții asemenea. Era soția poetului (destul de minor) D-tru Gherghinescu-Vania și familia ei se instituiseră în animatoarea vieții literare brașovene în anii treizeci și cîțiva ani după aceea. Editau, cei doi soți, revista de poezie *Claviaturi*, și, cum se întimplă adesea la o publicație literară, tinerii poeți erau nelipșiți. Casa le era mereu deschisă, vizitatorii bine primiți în acest oraș fermecător de la poalele Tîmpei și, apoi, cultivați cu grație prevenitoare. Treptat, s-a creat o ambianță amicală în această confrerie, în care soții Gherghinescu îndeplineau funcțiunea de pivot, făcîndu-și reciproc servicii și relații în lumea scriitoricească. N-aș spune că se mijloceau mici sau mari servicii (recenzii, spațiu de publicare), dar informații utile se înlesneau și familia Gherghinescu devenise un fel de agenție de publicitate și informații care știa tot și plasa, oportun și cu grație, unde era necesar, o vorbă bună venită la vreme. N-ar trebui să se creadă deloc că numai interesul era liantul acestei confrerii. Pentru spiritele cele mai alese atracția o reprezenta inegalabila Domnița. Dar Erosul plutea, tot cu grație, deasupra acestei confrerii. Cum spunea poetul într-o pagină din *Luntrea lui Caron*, "Curios e că acest alic cult al Erosului, în mijlocul căruia prietena se complăcea, ostentativ, nu mă deranja, nu mă tulbura, nu mă stingherea". Deși, în același loc, relatează un episod care dovedea moravurile laxă și disponibilitatea acestei doamne pururea grațioasă și libertină. Prietenia cu Blaga trebuie să se fi statornicit înainte de mai 1941, cînd e datată prima epistolă, pentru că tonul e, de la început, foarte amical și alintător: "Dragă Domniță" și "Dacă n-am fi siliți să scriem deschis, Te-ai trezi cu o

declarație de dragoste cum n-ai mai auzit în viața ta. Dar așa, cu cenzura...". Spuneam că acest volum de corespondență curmă o legendă, clarificînd bine natura relațiilor dintre cei doi. A fost, se vede bine, o prietenie amoroasă (ce-o fi fost la început Dumnezeu știe) bine întreținută, partenerii plîcîndu-se mult, dovedind atenții prevenitoare între ei, făcîndu-și confidențe și daruri reciproce, din care mîngîierile afectuoase nu lipsesc. Blaga, întotdeauna sensibil la flaterie, o fi fost cucerit, de la început, de idolatria Domniței pentru opera sa și îi făcea bine să o primească în continuare. Dar, cum reiese din dialogul epistolar, Domnița se afla în bune relații, tot afectuoase, cu soția poetului (mereu apare, în scrisorile Domniței, cu apelativul "Cornelia Doamna") și cu, atunci, adolescenta Dorli, cărora li se transmiteau urări și le primea la rîndul ei. Într-o scrisoare din 8 decembrie 1941 Blaga notează șagalnic: "Cornelia pune această scrisoare la poștă, și, înțelegi tu, că - nevoind s-o fac geloasă - nu pot spune chiar cu cuvinte, cît mi-e de dor de Tine. (Cu toate, că e foarte bună și mai închide un ochi)". Și în alta, din noiembrie 1942, cînd, creînd o poezie inspirată de ființa ei, mărturisea: "Cornelia găsește că *Dumbrava roșie* e foarte frumoasă, ca și celelalte multe poezii scrise pentru cineva. Și a adăugat: «orice, cu o singură condiție: poeziile să fie frumoase». Nu e splendidă această ființă?" La asta aș mai adăuga o mărturisire din iunie 1944: "să știi că la înțilnire am să te pup (întîia oară în viață!), ceea ce mă tentează, după cum ușor îți închipui". Aceste poeme, inspirate de această deloc enigmatică Domnița au intrat în sumarul volumului *Nebănuitele trepte* (1943), publicate, mai întîi, în reviste. S-a întimplat că această "tîhnără vestală ce întreținea focul poeziei" a fost fizică (de aici, oare, marea propensiune erotică?), mereu internată în sanatoriu (Blaga a și vizitat-o în cîteva rînduri în aceste spitale, de unde și unde își scriau), murind, de pe urma maladiei, în 1968.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

LIMBAJUL informaticii reprezintă astăzi, nu numai pentru limba română, limbajul tehnic cu cea mai rapidă ascensiune și cu cel mai puternic impact asupra limbii comune. Pretutindeni, consecințele "importului" terminologic din engleză au ridicat cam aceleași probleme de integrare lingvistică; la noi, procesul s-a accelerat după 1989, cînd pătrunderea calculatoarelor a fost masivă - dar se află încă într-o fază de început.

Ne aflăm deci în fața unui fenomen viu, în curs de desfășurare, care apare în mai multe ipostaze: în primul rînd, există limbajul de specialitate, folosit în traduceri, articole științifice, tratate, manuale; acesta este supus de obicei unor eforturi terminologice: sînt căutate echivalente, sînt evitate - instinctiv sau programatic - unele barbarisme; nevoia de precizie și de transparență internațională acționează însă în sens contrar, manifestîndu-și presiunea. S-a dezvoltat și un jargon al specialiștilor, mai puțin supravegheat, de folosință practică, în care amestecul lingvistic e mai puternic, formele hibride, simțite ca atare, căpătînd uneori și conotații glumețe. În fine, există zona, tot mai mare, de pătrundere a terminologiei în limba comună: aici interesul lingvistic e mai mare, reacțiile publice sînt mai puternice.

În limba română contemporană, există termeni al căror statut de tehnicisme informatic este limpede; *computer*, *soft*, *hard* etc. Alte cuvinte au fost împrumutate recent din limbi în care se produsese deja o extindere a utilizării lor. Celebrul a implementa (engl. *to implement*) își datorează succesul sensului său informatic, care a creat o modă în economie, politică, jurnalism; în franceză și în italiană, dicționarele curente înregistrează împrumuturile (*implémenter*, respectiv *implementare*) exclusiv cu sensul lor informatic, dar în uzul curent apar și sensurile largite.

Cîteva observații despre stadiul actual al limbajului infor-

Această corespondență, compusă din 157 scrisori, (dintre care 98 poartă semnătura marelui poet) sînt o mină de informație pentru cunoașterea laboratorului său de creație, despre viața sa agitată. Au fost ani de mare efervescență creatoare. Lucra la cărțile din *Trilogia culturii* și *Trilogia cunoașterii*, scria poezie, drama *Arca lui Noe* și, apoi, *Anton Pann*, făcea traduceri, pregătea textul unor conferințe, pe care, apoi, le rostea în diferite orașe cu succes de stimă și de public. Și, pe deasupra, îi apărea ediția definitivă, la Fundațiile Regale, a creației sale lirice. S-a îngrijit, de asemenea, de apariția, în două volume, a operei sale dramatice, scria *Hronicul și cîntecul vîrștelor*, începuse lucrul la *Luntrea lui Caron* și pregătea editarea revistei *Saeculum*, pe care aflase că o citea - prin rezumatele unor studii - și Heidegger. Au fost, acești ani de război și imediat după ei, o perioadă de mare explozie creatoare, de care Domnița era mereu informată, oferindu-i detalii. Să desprind din aceste relatări o componentă care l-a supărat și preocupat în acești ani ai războiului, cînd a publicat volumele care, apoi, vor constitui *Trilogia cunoașterii* (1943). În martie 1942 Domnița citind *Spirit și religie* îi pronostica: "Tare mă tem că după *Spirit și religie* o să te afurisească oficial soborul de la *Gîndirea*. Cu ce inimă o să citească N[ichifor] C[rainic] că Dionisie Areopagitul clasa dururile superioare cu un fel de «pasiune caldă de zoolog, care clasifică fluturii?»". Blaga aflase că grupul de la *Gîndirea* se pregătește de ostilități și i-o confirma în scrisoarea de răspuns din același martie 1942: "Dar, ai dreptate. Popii vor să-mi pregătească un «răspuns». Probabil că eu n-am să răspund, dar voi scoate o nouă ediție, mai mare". Cum se știe, totuși, a răspuns, deschizîndu-se o încordată polemică dintre filosof și grupul *Gîndirii* (N. Crainic, D. Stăniloae, Petru P. Ionescu etc.). Dar norii se adunau denși după război. Pînă în 1948 și-a putut vedea de

treburile ca profesor, academician și filosof creator de sistem. În mai 1947, cînd unele semne se profilau la orizont, Blaga îi mărturisea corespondentei sale: "Aș vrea să mai trăiesc vreo cinci ani, să-mi termin *Trilogiile*, ca să rămînă în urma mea - monumentul. Căci va fi unul, oricîte injurii dansează deocamdată în jurul lui". Dar la 12 ianuarie 1948 răul îl impresura tot mai strîns. I se mărturisea, amar, preopinentei: "Sufletește, cei doi ani din urmă m-au îmbătrînit grozav. Sînt ca Sf. Gheorghe, cel dintr-o oarecare poezie: cu scrumi de Vulcan pe umeri și cu sprîncenele arse. Mă întrebă dacă mai scriu. Desigur. Pînă la primăvară termin al doilea volum din *Trilogia cosmologică: Aspecte antropologice*. Muncesc la el cu grijă de adevărat om de «știință», ca să vezi. De tipărit - nu mai pot însă tipări nimic". Tristă, disperată această din urmă mărturisire, care circumscria statutul său de interzis ce îl aducea la efectivă disperare. În martie 1948 îi comunica din nou: "Am izbutit, totuși, să termin noua mea carte: *Aspecte antropologice* (era cursul lui din anul universitar 1947/1948 n.m.). Sper s-o pot cel puțin litografia. Un cadou cu care voi răspunde mărtisorului tău. Manuscrisele, precum vezi, se adună. În sêtar. Iată acu 8 cărți neapărute. De tipărit - nici nădejde. Eu, care eram așa de obișnuit cu mirosul tiparilor! Eu, care aproape lingeam primul exemplar al cărții, ca o vacă ce a fâtat. Scuză graiul. Dar acesta era sentimentul. Ce-o mai fi de acu încolo, nu știu. Extraordinare greutăți familiale se îngîmădesc pe capul meu. Nu mai știu de unde să mă adun. Și în plus: toată această nesiguranță, de la o zi la alta. De multe ori, aș vrea să nu mai fiu". S-a întimplat ca această sfîșietoare deznădejde să fie mărturisită în cea din urmă scrisoare către corespondenta sa.

Dna Simona Cioculescu merită toată lauda pentru această ediție, scrupulos transcrisă și învățat adnotată. E o ediție de corespondență care o onorează.

Limbajul informaticii

matic românesc se pot face pornind de la un destul de recent dicționar. Marcel Teodor Ban, Alin-Tavi Mirestean, Manuel Miclea, Cristian Miclea, *Dicționar explicativ de calculatoare*, București, Editura tehnică, 1994. Bilingv (englez-român și român-englez) și explicativ în același timp, dicționarul, redactat cu acuratețe, e destinat specialiștilor, avînd în primul rînd utilitate practică (un dicționar elaborat din perspectivă lingvistică ar fi urmărit cu siguranță și alte aspecte: pronunție, flexiune, polisemie etc.). Autorii recunosc, în prefață, dificultatea de a adopta o terminologie informatică unitară în limba română; nu e însă limpede în ce măsură echivalările cuprinse în dicționar sînt deja impuse în limba de specialitate sau sînt propuse abia acum. Totuși, din confruntarea cuvintelor titlu cu textul explicațiilor se pot obține și alte informații și se poate urmări gradul de impunere al termenilor. E un material interesant, pe care un studiu științific l-ar completa, evident, cu analiza unui corpus larg de texte de specialitate.

Mă opresc deocamdată asupra unui singur fapt lingvistic: seria lexicală neologică foarte bogată constituită din verbe formate cu sufixul - a. Majoritatea sînt simple împrumuturi adaptate ale verbelor englezești; unele pot fi interpretate și ca derivate de la substantivele corespunzătoare din română (dar modelul rămîne străin: ele corespund frecvențelor conversiunii din engleză, unde forma substantivului și a verbului e identică) - a *accesa* (engl. *to access*), altele reprezintă calcări semantice: a *apela* (engl. *to call*; în română, cu sens și regim sintactic nou: "postul telefonic este apelat", p. 20; "va putea apela doar fișierul", p. 22). De multe ori în dicționar apar doar substantivele-infinitive lungi, dar e de presupus că există și verbul corespunzător (uneori el e folosit în textul explicației): *mapare* ("maparea adresei"); *parolare* ("sistem de parolare a informației", p.12) *adresare* ("adresarea datelor", p. 22), *procesare*, *formatare* (și cu participiul *formatat*), *scanare* etc.

Scrisori către

- despre anul de gra

Nu știu dacă mă interesează pe cineva istoria deceniilor comuniste. Vreau să spun: în România. Cel mai mulți preferă s-o uite...

Mai deunăzi am dat peste o parte din copile unor scrisori adresate cuiva care, în Germania, vroia să scrie despre istoria culturală a primelor două decenii comuniste. Asta se întâmplă prin 1975.

Tot atunci a fost scrisă o lucrare cu același subiect în Israel. Autorul ei a făcut și el apel la mine, ca și jurnalistă din Germania. Nu știu cât le-a servit mărturia mea.

Vreau să sper că acum vor servi măcar ca un imbold, dacă nu și ca un reper, pentru istoricii de azi și de mâine.

Paris, 13 aprilie 1975

Dragă d-nă M.,

Ca și în Cehoslovacia, anul 1968 a fost un fel de apogeu al liberalizării. E interesant că, păstrând proporțiile, analogia se impune între Cehoslovacia și România. În celelalte țări, criza regimului s'a manifestat mult mai devreme. Acut, mergându-se până la revoluție, în Ungaria, ceva mai potolit, grație concesiilor făcute la timp de către guvern, în Polonia. Evenimentele violente din aceste țări au dus la o înăsprire a regimului și în Cehoslovacia și România (unde, în 1956, au avut loc mișcări paralele cu cele din Ungaria, deși mult mai slabe; în Transilvania, unde studenții s'au agitat destul de serios, regimul a mizat pe disensiunile naționale, asmuțindu-i pe români împotriva ungarilor). Și din cauza asta criza a fost amânată.

Se poate spune că 1968 a început mult mai înainte, în 1966-67.

Pe plan literar chiar și mai înainte: în momentul când s'a recunoscut, la un mod cel puțin implicit, că realismul-socialist e falimentar. În momentul acela se afirmă o nouă generație de scriitori care nu publicaseră nimic înainte de război și nici în timpul perioadei jdanoviste. Ceea ce e foarte important și o să vezi de ce. Aici aș vrea să insist asupra a două lucruri:

1. șantajul direct sau indirect exercitat de Partid asupra scriitorilor "bătrâni" (cei care apucaseră să se manifeste literar și politic înainte de război ori în timpul războiului).

În sensul ăsta vezi un articol al meu publicat înainte de-a mă întoarce în România, în toamna anului 1971 și reprodus de Europa Liberă. Pe scurt, susțineam următoarele: în România dinainte de război existau doar 800 de membri în partidul comunist (cifra recunoscută oficial în statisticile partidului). Dintre acești bravi 800, cei mai mulți erau fugiți în URSS ori se aflau prin închisori. (De pildă, Ana Pauker era în URSS, Dej, Ceaușescu în închisoare). Printre ei, foarte puțini intelectuali; scriitori, și mai puțini: Sahia (scriitor de mână a șaptea), câțiva suprarrealiști, M.R.P. Ceilalți scriitori se ocupau și ei de politică, unii chiar foarte intens; dar cei mai mulți făceau parte din partide de centru sau de dreapta, unii chiar de extremă dreapta. Scriitorul român era foarte instabil politic și umbla după ciubuc; de pildă, răposatul Zaharia Stancu a trecut prin aproape toate partidele politice ale epocii, sfârșind... apo-teotic în partidul comunist - după război! Vreau să spun că majoritatea scriitorilor români aveau, cum se zice, tinichele de coadă. Puteau deci fi oricând acuzați și

băgați la pânaie. Așa s'a și întâmplat cu unii, cu cei care n'au acceptat să colaboreze și nici n'au reușit să fugă. E de la sine înțeles că oamenii ăștia nu aveau nici o șansă să se opună regimului, stalinizării și jdanovizării. Întrebarea e dacă nu puteau să tacă, așa cum au tăcut Ion Barbu, Blaga, Arghezi (o perioadă), Vasile Voiculescu (care a murit de foame) și alții. Sigur că puteau, numai că spaima era așa de mare încât n'au reușit s'o învingă. Și pe urmă spaima asta devenea și un superb pretext pentru colaborare. Regimul acționa nu numai prin teroare dar și prin amăgire, prin cumpărare, mai exact. Cei care au tăcut erau excepții și prin valoare literară dar și morală. Dacă fenomenul se generaliza, și teroarea s'ar fi intensificat.

2. importanța pe care Partidul o acorda tinerilor. Un adevărat mit. (În practică, tot bătrânii conduceau, deși mai puțin decât acum, regimul era mai tânăr; în prezent se poate vorbi de gerontocrație, și nu numai în România). Un tânăr, pur și simplu pentru că era tânăr, însemna puritate și viitor: cele două mari coordonate teoretice ale regimului. Puritate în sensul că nu fuseseră amestecați în viața politică dinainte de război; deci puritate politică, nicidecum morală.

Ei bine, tinerii ăștia (care nu erau toți chiar atât de tineri), deloc convinși de propaganda oficială excesivă până la redundanță, de aici rezultate contrarii celor urmărite, și dornici de afirmare (normal), au început să se agite încercând să profite de cele două atu-uri pomenite mai sus. Revolta lor n'a fost atât de principială și de fățișă pe cât s'ar crede și de multe ori recurgeau la diferite strategeme ipocrite care și găseau un sprijin teoretic în arsenalul ideologic al partidului.

Această revoltă s'a manifestat mai întâi ca un conflict între generații. Firește, acest conflict între generații ascundea un caracter politic care nu putea fi dezvăluit imediat. Se ajunsese la un moment dat la un fel de asimilare teoretică (uneori injustă) între *tânăr* și *liberal* pe de o parte, și între *bătrân* și *stalinist*, pe de alta. Dovedă că această asimilare era grăbită, dacă nu chiar injustă, este faptul că acești tineri au avut nevoie de niște protectori, iar rolul acesta a fost acceptat tocmai de către niște "bătrâni" stalinisti. Desigur, tinerii nu puteau înainta singuri, netutelați (partidul i'ar fi oprit mult mai devreme); așa că ei și-au ales ca protectori pe cei mai tineri (nu neapărat biologic) dintre bătrâni, pe cei mai tineri dintre foștii stalinisti care însă fuseseră comuniști convinși înainte de război, fiind deci ireproșabili din punct de vedere politic. Tinerii l'au sprijinit pe Geo Dumitrescu să vină redactor-șef la *România literară*; tot ei și pe M.R.P. Căci să nu uităm că și Geo și M.R.P. au fost stalinisti activi o bună bucată de vreme. Amândoi însă fuseseră comuniști convinși (greu de spus când și-au pierdut "credința"), amândoi, dezgustați, au tăcut în perioada când destalinizarea se desfășura în alte părți iar la noi era întârziată din motivele pe care le voi expune ceva mai încolo; amândoi începând cam de prin 1965-'66, s'au manifestat din ce în ce mai curajoși fie în ședințe, fie chiar în articole care stârniseră adevărate furtuni în paharul poleit de către regim al literaturii. Ei erau de mult omologați drept eretici, pe plan literar, ai regimului.

Mi-aduc aminte, de pildă, de un interviu pe care l'a dat Geo Dumitrescu în *Amfiteatru*, în primăvara lui '67. Nici nu știu cum a trecut la Cenzură. (Cred că am atins, într'una din scrisori, aspectul acesta de-a dreptul fascinant al unei anumite complicități între Cenzură și scriitori.

Subiectul e însă foarte complicat; poate voi reveni).

Cert este că a doua zi numărul acela din *Amfiteatru* a fost retras de pe piață. Era însă prea târziu! Acest interviu, plin de aluzii transparente sau chiar de spuse directe, se termina violent și pesimist. Geo amenința nici mai mult nici mai puțin că, dacă ar fi să se revină la stalinism, el unul se sinucide. Printre tineri, succesul a fost fulgerător. Și cum regimul ținea seama, în momentul acela, de opinia asta nouă și nepătată a tinerilor, cota politică a lui Geo Dumitrescu a crescut și, sprijinit fiind și de oameni din generația lui (în primul rând Jebeleanu), a ajuns redactor-șef la *România literară* (fosta *Gazeta literară*) pe care a condus-o onorabil (deși cu unele concesii și bălbâieli) până în 1969 (toamna), când și-a dat demisia în favoarea lui Breban.

Așadar nu trebuie uitat nici rolul lui Geo în anii aceștia de liberalizare, chiar dacă acțiunile lui M.R.P. (înconjurate de echipa de șoc a oniricilor...) au fost, poate, mai spectaculoase. Însuși omul era mai spectaculos. Discursul lui la Congresul scriitorilor din toamna lui '68 rămâne cel mai tare discurs politic care s'a ținut vreodată în România după 1948.

Și ar mai trebui vorbit de un personaj, acesta mult mai ciudat, mai ascuns, adică mai întortochiat - Ștefan Bănulescu. Și de tentativa de a scoate împreună cu el și cu Nicolae Manolescu, după interzicerea *Povestii Vorbei*, o revistă la Ploiești (în 1967). Tentativă nereușită - am prezentat, cred, vreo trei sau patru numere "zero", în decurs de aproape un an - nereușită pentru că n'am fost în stare să facem concesiile necesare, iar Bănulescu n'avea puterea de seducție a lui M.R.P., nici (și mai important) trecutul politic al acestuia. Când a înțeles că trebuie să fie mai suplu, în primăvara lui '68, "oniricii" îl părăsiseră și ne'am aflat chiar într-un fel de conflict, după ce el, Bănulescu, devenit suplu și abil, ne'a șterpelit *Lucașafărul* pe care îl cucerisem din mâinile lui Barbu. Noi îl vroiam pentru M.R.P.

Dar s'o iau mai metodic.

Încă din 1966 era limpede că se merge spre liberalizare. Acest "spre liberalizare" fiind chiar liberalizarea, dar în momentul acela nu ne dădeam bine seama, speram mult mai mult. Regimul era însă prudent. Descoperind forța mobilizatoare a ideilor naționaliste - Ceaușescu fiind el în primul rând naționalist convins -, perspectiva (iluzorie?) ca în sfârșit să se ajungă la o oarecare identificare între regim și popor, autoritățile aveau nevoie de oameni ceva mai liberi; numai că aceste autorități nu aveau nici autoritate morală nici legitimitate politică: ajunseseră unde erau grație acelor pe care începuseră încă de mult să i urască - grație sovieticilor. Predecesorii lor fuseseră niște biete marionete investite cu putere politică de către sovietici și silite să se poarte ca niște vătafi plini de cruzime. Cei nou-veniți aveau acum o șansă să nu mai fie marionete, dar să devină oameni de pe o zi pe alta era primejdios. Așa că liberalizau... cu mare prudență și viclenie, trăsături care s'au dovedit în cele din urmă caracteristice pentru regimul din România. Până unde ar fi avansat în liberalizare dacă rușii nu invadeau Cehoslovacia, e

* Trebuie spus și subliniat că Dej a făcut "întorsătura", preconizând naționalismul ca liant între partid și mase, înaintea lui Ceaușescu. Rolul lui Dej, în ultimii ani ai vieții, a fost mult mai pozitiv decât se lasă acum să se creadă. Ceea ce nu-i scuză crimele de tip stalinist dinainte.

greu de spus. Vorba e că cehii a mult prea repede (ca și ungrii în acești gașteropozi șmecheri ca românii s'au oprit la jumătatea drumului și au început să dea înapoi. Spus a simplist, și chiar este. Voi încerc să completez adăugând și alte trăsături acestui tablou al liberalizării de sus. De pildă, aș vrea încă de acum să scriu câte ceva cu privire la întârzierea momentului liberalizării. Sigur, ungrilor, pedepsită exemplar de sovietici, a contribuit la această întârziere dar mai trebuie ținut seama de urmele care pot fi esențiale. Peste tot cehizarea (care a precedat fenomenele liberalizării) s'a făcut, cum era și în România prin alungarea micului tiran local primise la timpul convenit binecuvântarea marelui tiran, a tătucului de la Moscova și înlocuirea lui cu victimele: N. Kadar, Gomulka. În România vechi principală nu mai exista. Dej a avut grijă să l'omoroie pe Pătrășcau închisoare, imediat după moartea lui Stalin. Așa că Dej n'a mai fost în nici n'a abdicat regește nici n'a devenit burghez. Ceea ce Hrusciov n'a apreciat. Au avut loc scene destul de interesante între ei. Și se știe că Hrusciov nu și-a prea mult cuvintele și nici gesturile le refuza. Era un spontan, ce mai! Și că naționalismul lui Dej în momentul acela s'a născut. Unii spun că s'a născut în cerul...

Fapt este că până când cancerul doborât, nimeni nu l'a putut clinti de pe tron. În timp, îndepărtarea de ruși continuă și flirtul cu chinezii, ba chiar și cu canii. Celebra politică mondialistă Ceaușescu a preconizat-o de fapt b. Dej. Abia în 1963, deci doi ani înaintea morții lui Dej, a început destalinizarea eliberarea deținuturilor etc. Adică tocmai când aceasta se cam termina în România Brejnev urcându-se pe tron cu idiosincrasii puțin "liberale".

Trebuie subliniat că destalinizarea liberalizarea s'au petrecut într'un fel de anti-sovietism încurajat la început mult timp după aceea chiar de autorități. Toată vina fiind pusă în rușilor, românii (inclusiv Dej) i-au bătut la cap. Ceaușescu a încercat denunț pe Dej prin '67, dar n'a înțeles prea mult. Toate aceste considerente politice sunt necesare, pentru că:

- liberalizarea s'a pornit de sus și în jos
- anti-sovietismul combinat cu naționalism au fost pe rând declanșatori de frânare ai liberalizării;
- liberalizarea a fost târzie și întârziată în timp cu celelalte țări, inclusiv Cehoslovacia).

15 aprilie

Ultima dată am cam bătut cămășă de fond dumitale nu'ți trebuie toate considerațiile teoretice, dumneata ai tu de fapte. Din păcate, cum îți amintea în prima scrisoare, eu nu pot să cred în memoria mea, mai ales în situația asta. Și pe urmă să scriu ceva. Ca să vorbesc concret despre anul 1968, trebuie să vorbesc foarte puțin despre mine, și cred că înțelegi bine destul de greu. De aceea m'am ținut în... teorie.

Dar cum țin foarte mult să te cunosc consider cartea dumitale ca fiind extrem de importantă, cu atât mai mult am ajuns într'un moment în care istoria adevărul sunt proscrise în România să încerc să fiu mai concret și mai sincer de o eventuală lipsă de modum.

Iată, ca să-ți faci o idee despre jirea cu care m'am bătut în acești

d-na M.

1968 -

peranță, trebuie să'ți spun că aproape nici ani n'am mai scris decât articole de circumstanță, consacrandu-mi tot acest timp luptei politice pe care o duceam și în culise când pe scenă. Tot ce'am publicat în această perioadă fusese scris mult înainte, pe vremea când nici nu speram că am să pot publica vreodată. A fost probabil o tâmpenie din partea mea... Rezultatul a fost că ajunseseam să am o greutate" politică greu de explicat prin cele câteva nuvele publicate, chiar dacă nu avuseser succes de critică. Atunci prin ce? Și iată-mă iar silit la considerații teoretice. Voi fi scurt. Contestația politică s'a făcut, cred c'o știți, prin intermediul contestației estetice. Grupul oniric însemna primul rând o revoltă estetică. Și mai însemna ceva, în contextul de suspiciune teroare din România: curajul onora de-a se constitui în grup, asta mirosea a politică (de la grup până la partid nu mai era decât un pas). Și'ar mai trebui să adaug și perseverența cu care am știut să în acest grup și să atrag în același timp și alții. Aici m'a ajutat foarte mult și Dimov, care avea "le poids poétique". Debutează la 40 de ani, după o tăcere îndârjită care l'a salvat de la orice compromisi; se prezintă cu o poezie plină de originalitate, în care reușește sinteza foridabilă între Ion Barbu și suprarealism; avea în plus și o vârstă... rotundă și destul de respectabilă; ca vârstă, eu făceam legătura între el și ceilalți care aveau toți abia 30 de ani, unii chiar mai aproape de 20).

Cert este că am reușit, sacrificându-mă pe plan literar, să am autoritate nu numai printre membrii grupului dar și printre ceilalți, mai tineri sau chiar mai bătrâni. Această autoritate ca și succesul literar și social-politic al grupului m'a avut apogeul, în mod paradoxal, după învadrarea Cehoslovaciei, la Congresul scriitorilor din toamna lui '68. Ceva mai înainte - ca să dau un exemplu de greutate politică pe care o aveam -, la numai câteva zile după 21 august, când Stancu a fost convocat pe redactorii-șefi ai revistelor și pe editorii mai importante, ne'au chemat pe noi, pe Dimov și pe mine, ca să prezentăm grupul oniric. Iar la Congres, după mai multe hărțuiri cu oficialii, când grupul nostru s'a ridicat și a răsunat sala, mai mult de jumătate din participanții la Congres ne-au urmat.

Și acum, fapte în ordine cronologică m să încerc).

Într'adevăr, așa cum spui și d-ta, în perioada 1965-'68 (eu aș zice până în '70), grupul oniric a jucat un rol central. Mărtăria lipsa de modestie, dar te asigur că în toată această perioadă n'a fost nici o singură acțiune de contestație la care oniricii să nu participe (majoritatea chiar au fost declanșate de ei).

În 1966, a fost tentativa în jurul *Povestea Vorbei*.

Rolul cel mai activ, chiar mai activ decât al meu, l'a avut Vintilă Ivănceanu. E altfel, el n'ea prezentat lui M.R.P. El a avut un fel de "secretar" al-lui M.R.P. trebuie spus că în general rolul lui Ivănceanu a fost important, uneori mai important decât al lui Dimov, care avea anumite rezerve față de "politizarea" grupului. N'a cedat, de multe ori, decât la sistemele mele; pe urmă mai trebuie spus că ceea ce numea el "isteria mea politică" avea mai multă trecere la tineri decât înțelepciunea lui; numai că acum, când mă gândesc mai bine, (devenit mai receptiv!) înclin să'i dau dreptate... retrospectiv; prea târziu! Ivănceanu însă era mai "isteric" decât mine; adora să vorbască în public și era un excelent orator; altfel, uneori cam capricios și certăreț, am silit tot timpul să aplanez diferitele

conflicte care se iscau între el și ceilalți; el era rebelul grupului.

Trebuie înțeles că toate acestea se făceau și puțin în joacă și în orice caz cu mult umor; ceea ce, cred, că a făcut să nu apărăm în ochii autorităților ca foarte periculoși. Cei mai mulți dintre noi fiind foarte tineri, talentați și simpatici pe plan social; aceste calități ne'au ajutat să păcălim vigilența Partidului care (poate e numai o impresie) cam vroia să se lase păcălit. E prea lung să'ți povestesc contactele pe care le aveam cu unul ca Gogu Rădulescu, prieten de altfel cu M.R.P. Căci, să nu uităm, protecția lui M.R.P. a fost cel puțin tot atât de importantă cât și restul. (Mi-aduc aminte de o convorbire cu M.R.P. în decursul căreia eu îi reproșam nu știu ce concesie făcută într'unul din articolele sale; "nu înțelegi, mi'a răspuns el, că eu mănănc căcat ca să vă apăr?; eu oricum sunt compromis, important e ca voi să rămâneți curați") *. După moartea lui în 1971, grupul n'a mai fost ce fusese înainte. Nu pot să afirm că el ar fi reușit împreună cu noi să oprim "reînghețul" ori să l'amânăm, ce pot să spun e că s'ar fi dat o luptă teribilă și regulim ar fi ezitat ceva mai mult înainte de ași impune legea.

În 1967 grupul oniric a încercat, sub conducerea lui Bănulescu, să scoată o revistă la Ploiești. Lipsea dintre noi Ivănceanu (pe care Bănulescu nu'l putea suferi). Și în plus erau Manolescu și Ungheanu, cu care de altfel eram în cele mai bune relații. Tot în anul 1967 am desfășurat o intensă activitate în cadrul cenaclului *Lucaefărul*, condus de Eugen Barbu (care conducea și revista cu același nume). Aici ne'am perfecționat în lupta de gherilă... verbală. Grupul nostru, la care s'au alăturat și alții care nu împărtășeau neapărat opiniile noastre estetice (confuzie pe care n'au risipit-o din interes politic, spre enervarea lui Dimov), era un fel de spaimă a cenaclului; într-o zi Barbu a chemat Securitatea, ceea ce nu ne-a speriat deloc și a fost în detrimentul lui. Tinta principală era realismul-socialist, oricum pe ducă, dar asta ne permitea să punem tot felul de probleme care deveneau din ce în ce mai politice. Realismul-socialist și stalinismul, principalele capete de acuzare în procesul pe care'l intentam generației precedente. (Cred că regulim, mai precis Ceaușescu, ne-a lăsat s'o facem, fără ca, bineînțeles, să ne încurajeze direct - ba chiar pot să spun că eram bine supravegheați - pentru că asta se încadra de minune în planul lui de schimbare a vechii gârzi politice, a oamenilor lui Dej). Alături de noi erau pe vremea aceea - și au continuat să fie și în '68, unii chiar în '69 - "tineri lupi", care vroiau să se afirme (Petru Popescu, Ungheanu, Dragoș Munteanu etc.) sau alții deja afirmați dar care aveau încă să se răfuiască cu stalinismul (Nichita Stănescu, Breban, aceștia mai ales în '68, când numărul contestatrilor a atins proporții îngrijorătoare!). Cu Adrian Păunescu e mai complicat. El era în '67 încă "omul" lui Barbu, pe care l'a părăsit abia în '68, trecând la M.R.P. și Geo Dumitrescu, simultan și alternativ; pe urmă a lucrat pe cont propriu... Ca Românul! În ianuarie 1968 am plecat prima oară la Paris. De ce mi s'a dat pașaport la o vârstă atât de fragedă (n'aveam încă 30 de ani împliniți; am fost primul din generația mea care a plecat; ba nu, Sorescu și Manolescu au plecat încă

* Trebuie precizat: grupul oniric era format și estetic și... fizic înainte de a-l întâlni pe M.R.P.

din '67, dar ei erau mai cumiți). Se pare că m'a sprijinit însuși Stancu, care vroia să aibă un scriitor tânăr care să știe franceză și să'i fie ghid prin Paris. Era la modă ca bătrânii stalinisti să aibă favoriți tineri. Și toți erau geloși pe M.R.P. Ce Bizanț împutit!

23 aprilie

Deci în iarna lui '68 am fost plecat la Paris. Aici n'am făcut mare lucru. Doar că am vorbit prima dată la Europa Liberă: foarte moderat. Înaintea mea vorbise Băieșu, în țară încă nu devenise asta o crimă, adică nu mai era o crimă; și'apoi aveam chef să vorbesc despre literatură; cred că și întrebările au fost de așa natură că nu m'au incitat. Monica și acum e furioasă pe chestia asta! Mai ales că într'un interviu pe care i l'am dat lui Virgil Ierunca la Radio-Paris (în românește) am fost destul de dur; printre altele am spus că nu mi'e frică pentru că sunt un sinucigaș ratat: era și un fel de declarație de război pentru anul care începea - și aici la Paris puteam s'o știu - atât de spectaculos în Cehoslovacia. Din cauza asta m'am și grăbit să mă întorc repede la București: la sfârșitul lui martie, grupul oniric venea să mă întâmpine la gară. Eram puși pe mari isprăvi!

Acum să vedem care au fost isprăvile...

În aprilie și mai, Adrian Păunescu, care între timp îl părăsise pe Barbu și ajunsese secretar al organizației UTC din cadrul Uniunii (și în același timp secretar de redacție la *România literară* condusă de Geo Dumitrescu), a organizat niște ședințe foarte spectaculoase de care grupul nostru a profitat din plin (de altfel în înțelegere oarecum cu Păunescu). În primăvara lui '68, contestatarii ocupaseră anumite posturi-cheie în viața literară. M.R.P. nu stătuse nici el cu mâinile în sân: ținta lui era acum revista *Lucaefărul*, condusă de Barbu, care se avea, rău cam cu toți scriitorii. Revista asta fusese inițial hărăzită tinerilor; în anii stalinismului ea se numea *Tânărul scriitor*. Aveam deci și argumente de tradiție. Ședința cea mai furtunoasă a fost aceea la care a participat Iliescu, pe atunci un fel de ministru cu problemele tineretului. Au participat, în afară de Păunescu (care se afla la prezidiu și era de partea noastră), majoritatea scriitorilor tineri și mai puțin tineri, floarea contestației: grupul oniric (Ivănceanu, Mazilescu, Neacșu, Turcea, Gabrea, Sânziana Pop, care pe atunci făcea parte din grup) din care lipsea Dimov (din motive de vârstă!), "tinerii lupi" (Petru Popescu, Aurel Dragoș Munteanu, Mihai Ungheanu), Nicolae Breban și alții. Ședința a fost palpitantă. Am luat și eu cuvântul. A fost ultima dată când am vorbit într'o ședință, după cuvântarea aceasta nu mi s'a mai acordat *niciodată* cuvântul (nici măcar la Congres); a trebuit să mă mulțumesc să fac pe regizorul. Am spus printre altele că Barbu, în ședința de față, nu era decât un paratrăznet pentru Partid, că adevăratele probleme sunt altele, politice, am vorbit de cenzură, de stalinism, de înehisori etc. Ce'a enervat cel mai tare a fost afirmația că nu e admisibil să faci din politica externă (de care încă de pe atunci se făcea mare caz) un scop în sine, că scopul principal trebuie să fie liberalizarea după modelul ceh, altfel putem bănuși că naționalismul autorităților nu e decât o fațadă demagogică. Am mers, e drept, cam departe. Ceilalți au fost și ei plini de îndrăzneală. Foarte mulți stalinisti (bătrâni) au fost luați serios în târbacă. În concluzie, am cerut ca revista *Lucaefărul* să aparțină tinerilor și să fie

condusă de M.R.P. ajutat de Breban. Lupta a fost grea pentru că Barbu umbla (cum spunea Dimov) cu tricolorul la brâu și avea mulți sprijinitori (se pare însăși Mme Ceaușescu). În timp ce noi ne băteam pentru revistă, un grup de "moderați" în frunte cu Bănulescu, Nichita Stănescu, Eugen Simion s'au dus la Stancu să atragă atenția că se sare peste cal. Așa se face că Barbu a pierdut revista, dar de câștigat n'a câștigat-o M.R.P. ci Bănulescu cu grupul lui de moderați. Ceea ce nu înseamnă că Bănulescu nu s'a purtat după aceea destul de liberal. Ne'a pus revista la dispoziție cu destulă generozitate, deși prudența nu l'a părăsit nici o clipă. De fapt, grație acestei prudențe a câștigat. Partidul a răsuflat ușurat că revista n'a încăput pe mâinile lui M.R.P. și ale nebunilor lui. Știindu-se cu musca pe băciulă, Bănulescu a mers până acolo încât a acceptat ideea mea de a scoate un supliment oniric (și mai radical decât era *Povestea Vorbei*; dar și epoca era mai radicalizată). Oricât ar părea de ciudat, proiectul de supliment s'a discutat după 21 august. Se chema OCHEAN (Ierunca are primul număr care a fost respins de Cenzură). Faptul că acest supliment a ajuns în fază de republicare și a "sărit" în ultimul moment, după intervenția însăși a Securității (care cu două-trei zile înainte ne convocase pe Dimov și pe mine pentru a ne atrage atenția că trebuie să ne potolim, că intelectualii ca noi i'au adus pe ruși (!) în Cehoslovacia și altele), arată progresele și limitele liberalizării. De altfel, din aprilie-mai și până prin decembrie 1968, aș putea spune că a fost perioada de maximă liberalizare în România.

August a fost luna de isterie... Încă înainte de 21 august spiritele erau extrem de agitate. Și erau mulți (printre care Adrian Păunescu) care pariau că rușii vor intra în Cehoslovacia. Un membru mai șters al grupului oniric, Emil Brumar, a fost chiar la Praga cu câteva zile înainte de intrarea rușilor. S'a întors destul de optimist și, mai ales, entuziasmat de atmosfera din Praga. Și rușii au intrat. Cu tancurile... Ceaușescu a ținut discursul vieții sale. Lumea a înnebunit de plăcere în Piața Palatului. Pe urmă au fost vreo două-trei săptămâni de mare agitație, spaimă și bucurie în același timp. Exaltare. La scriitorii a durat mai mult: Congresul din octombrie '68 fiind primul congres mai liber, în care s'a votat secret, direct. S'au spus destul de multe lucruri; deși nu toate. Încă de la acest Congres mi'am dat seama că alături de Cenzură poate funcționa o auto-cenzură și mai frustrantă. Și tot atunci că scriitorii români sunt slabi, lipsiți de forță morală și politică, coruptibili.

Trebuie să mă opresc. Voi încerca să reiau acest foileton și să'l închei înainte de 1 mai. Între timp am primit amândouă scrisorile d'tale. Merci. De abonamente se ocupă editorul, la adresa indicată. Ți'aș fi recunoscător dacă ai putea să faci ceva pentru *Caiete*. De pildă, un articol într'un ziar sau revistă.

Pe curînd, D. Țepeneag

(continuare în numărul viitor)

Pentru cine bat clopotele?...

CÂNDVA, Paul Valéry (1871-1945) scria în *Priviri asupra lumii actuale*: "Istoria este cel mai primejdios produs pe care chimia intelectului a elaborat-o." În "Cuvânt înainte", autorii - Florin Constantiniu și Ilie Schipor - țin să precizeze, de la bun început: "La cinci decenii de la încheierea celui de-al doilea război mondial, decizia marelui Ion Antonescu de a continua operațiile militare dincolo de Nistru (subl. ns.), frontiera de stat a României, provoacă încă dezbateri tot atât de aprinse sau, poate, chiar mai aprinse decât în zilele desfășurării ei." Autorii mai atrag atenția că "încearcă" să explice împrejurările în care I.A. a luat decizia de a continua, la est de Nistru, lupta alături de Germania...

O hotărâre plătită cu viața

MAREȘALUL însuși a explicat, în timpul procesului său din vara lui 1946, drept răspuns la întrebarea pe care i-a pus-o președintele tribunalului, un ins în vârstă de 28 de ani (Al. Voitinovici - cunoscut și ca "dramaturg", confratele nostru Al. Voitin):

- Ce căutați cu armata la Stalingrad?
- Când o țară se găsește în război, armata acestei țări trebuie să meargă până în fundul pământului, ca să câștige războiul. Este unul din principiile capitale, care s-au aplicat de la romani până-n ziua de azi. Căutați în istoria războaielor, la toate popoarele, în toate secolele, și veți vedea că nimeni nu se oprește cu armata la frontiere, ci merge mai departe, căutând să distrugă armata inamică. Așa a făcut Scipione care a dus armata până la distrugerea Cartaginei, așa a făcut Napoleon, care a pătruns până în centrul Rusiei, așa a făcut Alexandru al Rusiei, care a mers până la Paris".

Un singur "detaliu" omite să aducă în discuție preajunele președinte de tribunal ("Procesul Marii Trădări Naționale"): faptul că trecerea - inițială - a Prutului, odată cu declanșarea războiului, n-a fost altceva decât o replică armată față de un *rapt teritorial, tot armat, săvârșit cu un an în urmă de Armata Roșie!* (vezi *Nota* ultimativă lansată de U. R. S. S. la 26 iunie 1940); era vorba, deci, de "rezolvarea" în forță a unui "litigiu teritorial româno-rus", datând de la 1812, continuat într-un "litigiu teritorial româno-sovietic", ținând din 1940 încoace.

- Pentru justificare (subl. ns.) el tindea să introducă (în discuție - n.n.) problema Basarabiei... L-am întrebat de ce a intrat în război și mi-a răspuns că pentru "onoarea țării și pentru reîntregirea acesteia..."

Abia acum, în 1995, autorii volumului pus în discuție pot scrie negru pe alb: "Eliberarea Basarabiei și (a) Bucovinei de Nord, altfel spus, restaurarea frontierei de est și nord-est a României Mari, fusese unul din obiectivele de bază ale politicii generalului Ion Antonescu". Odată atins, care erau intențiile sale? Un punct de vedere absolut ferm și limpede apare într-o scrisoare de răspuns, datată 30 iulie 1941, către Führer: "Vă confirm și acum că voi merge până la capăt în acțiunea ce am pornit la răsărit împotriva marelui dușman al civilizației, al Europei și al țării mele: bolșevismul rus. De aceea, nu pun nici un fel de condiții și nu discut cu nimic această cooperare militară pe un nou teritoriu" (autorii afirmă, numaidecât, că a fost vorba de "o gravă eroare a generalului Ion Antonescu: angajând țara și armata în continuarea efortului militar dincolo de Nistru, el (ii) declară lui Hitler: «nu pun nici un fel de condiții»... Adoptând această atitudine politică ge-

neralul era convins, la rândul său, că Hitler va avea o conduită similară, ceea ce va îngădui revizuirea arbitrajului de la Viena"). Prin urmare, un singur gând într-o unică ființă: reîntregirea țării amputate! Oare își poate cineva imagina că Armata Roșie s-ar fi oprit de la sine pe aliniamentul Nistrului, în 1944, dacă Antonescu ar fi rămas pe loc, mai devreme, nedepășind Nistrul? La urma urmei, nici Polonia, nici Bulgaria, nici Ungaria etc. n-au... invadat U.R.S.S.-ul (contribuție militară modestă, simbolică), dar s-au pomenit strivite - la sfârșitul conflagrației mondiale - de același colos.

Vieți paralele: Pétain - Antonescu

PRINTRE precizările pe care autorii țin să le facă prompt, încă din "Cuvânt înainte", se numără și aceasta: "Desigur, cazul (lui Antonescu - n.n.) nu este singular, în Franța, personalitatea marelui Philippe Pétain - cu care Ion Antonescu prezintă o *izbitoare analogie* (subl. ns.) continuă să trezească reacții la fel de contradictorii, dar acolo - spre deosebire de România - figura conducătorului regimului de la Vichy nu mai constituie o armă în lupta politică". Ciudățenia face ca și de peste Ocean să ajungă până la noi, recent, opinia unui om-de o înaltă ținută morală, laureat al Premiului Nobel pentru pace (1986), Elie Wiesel: "Nu sunt adeptul culpabilizării colective, dar Antonescu este un Pétain al României și cei care încearcă astăzi să-l glorifice, ridicându-i monumente, contribuie categoric la imaginea negativă pe care o are țara în lumea occidentală și mai ales în

În această „oglină a istoriei” se răsfrânge o parte din ceea ce a fost amputat din trupul țării la 1812 (și mai devreme), la 1940, la 1944... (de fapt, obiectul reprezintă un fierăstrău pentru amputări - piesă chirurgicală păstrată într-un muzeu).

Colaj de
Mihal Stolan

America". Afirmatia lui Elie Wiesel te poate pune pe gânduri! Să fi fost Antonescu un Pétain al României? Voise Pétain să recucerească, fie și "făcându-se frate cu dracul până trece puntea", teritorii franceze incorporate, pur și simplu, cu forța, în trupul altor țări vecine? Unde-i asemănarea? Nici măcar în ceea ce privește pedeapsa unuia și a altuia nu se poate pune semnul egalității: Ion Antonescu a avut parte de un proces "dinainte judecat", cu sentința dată la Moscova, pesemne de către Stalin în persoană, mareșalul găsindu-și sfârșitul în fața unui dubios "pluton de execuție"; totodată, Pétain n-a fost "împrumutat" nici o clipă anglo-americanilor, pentru... anchetare în afara teritoriului național francez; Antonescu moare, executat, la 64 de ani, pe când mareșalul francez (moarte naturală) închide ochii pe insula Yeu, nonagenar (95 de ani), într-un exil civilizat, avându-și alături soția, un valet, dreptul la

plimbări nelimitate, citit, grădinărit...

Din păcate (pentru istorie), aprecierile unor autori nu părăsesc "șabloanele" trecutului apropiat: astfel, în august 1995, postul de radio "Vocea Rusiei" difuzează un comentariu semnat de Vladimir Ivanov, în care se analizează opțiunea militară a U.R.S.S.-ului, în privința României (în cel de-al doilea război mondial). Iată, deci, susținându-se că operațiunile ofensive lansate de Fronturile 2 și 3 ucrainiene, la 20 august 1944, pe direcția Iași-Chișinău, au fost pe deplin... justificate, deși I. V. se vede obligat să recunoască rostul lor... *politic!* (sovieticii voiau să "elibereze" *manu militari* cât mai mult teritoriul românesc, tocmai fiindcă trebuia să urmeze ceea ce a urmat: aservirea...). Același comentator explică fără să tresară: "Se pare că pentru *criminalul de război Antonescu* se pregătea soarta finlandezului Mannheim (alt mareșal, baron, om politic prestigios, învingător al bolșevicilor - în 1918, regent, adversar al sovieticilor atât în 1939-1940, cât și în 1941-1944, președinte al Republicii Finlanda în 1944-1946 - n.n.), care și-a găsit azil pe undeva prin Portugalia... (de fapt, a murit la Lausanne-Elveția, în 1951, la 84 de ani, în patul său - n.n.)". Așadar, mareșalii Pétain și Mannheim, amiralul Horthy de Nagybania, generalul Franco - *n-au fost executați* (pe urmele lor n-a fost pus un agent de primrang, precum Emil Bodnăraș, ca să-l captureze și să-l predea, prompt, inamicilor săi de până mai ieri).

Un Acheron numit Nistru?

ACEST Acheron, fluviu al Infernului, cu apele sale tulburi și noroioase (mult deosebit de Nistrul nostru), pe care Ion Antonescu l-a trecut în luntrea lui Charon, pare doar să separe, categoric, adevărul de minciună. Tot recent, în vara lui 1995, Alfonso d' Amato și Christopher Smith, copreședinți ai Comisiei pentru securitate și cooperare în Europa a Congresului S.U.A., i-au adresat Președinției române o epistolă în care își împărtășeau îngrijorarea în legătură cu "campania continuă de reabilitare a lui Ion Antonescu și a mișcării fasciste Garda de Fier" (indiscutabil, în răspunsul trimis congresmenilor americani, se va fi explicat, pe parcursul celor 20 de pagini cât conține scrisoarea, care este "diferența specifică" între personajul incriminat și organizația incriminată!). Oricum, cei doi autori ai documentului pomenit s-ar fi putut adresa unei surse *absolut obiective*: "Larry Watts, *Romanian Cassandra, Ion Antonescu and the Struggle for Reform, 1916-1941*, East European Monographs, Boulder, 1993 - pentru ediția nord-americană (autorul, istoric militar specializat în probleme privind România, reprezintă la București fundația particulară din Princenton "Project for Ethnic Relations", "fascinat - susține un recenzent al cărții - de figura generalului, mai târziu mareșalul Ion Antonescu, care a condus România cu o mână de fier...").

Interesante sunt comentariile recenzentului, Radu Ioanid, director la Institutul de Cercetare din cadrul Muzeului Holocaustului din Washington, critic vehement al lui Larry Watts: "(El afirmă că) dovezile sugerează cu pregnanță că - deși Antonescu împărțea în mod inerent naționalismul xenofob, deci și antisemit, răspândit în regiune în acea vreme - el nu făcea discriminări după principiul trăsăturilor rasiale, etnice și religioase, ci, mai degrabă, ținea cont dacă un om se ține de cuvânt și este patriot,

FLORIN CONSTANTINIU
ILIE SCHIPOR

TRECEREA NISTRULUI 1941

EDITURA ALBATROS

Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului, 1941* (cu subtitlul *O decizie controversată*). Ed. Albatros, București, 1995, Colecția „Historia”. Lector Elisabeta Simion. 194 pag., 2700 lei.

fie că este român sau nu"... De altminteri, rafalele de cuvinte cu care comentatorul îl mai împuşcă o dată pe I. A. sunt, în fond, o prelungire în plan istoric a planului politic, ideologic... "Depolitizarea" (adică "deconjuncturarea") istoriei, iată un imperativ pe care autorii îl promovează constant, convingător, în "Trecerea Nistrului, 1941", evident limitându-se la tema cercetată de domniile lor; ceea ce le oferă șansa unor interpretări-judecăți obiective, stricte, la obiect: "Greșeala mareșalului a fost de a crede că prin fidelitate și loialitate față de Germania, prin renunțare la orice condiții și târguiești, el îl va convinge pe Hitler de *nedreptatea pe care o comisesse față de România prin Dictatul de la Viena... Obsedat de ideea redobândirii Transilvaniei de Nord* (subl. ns.)"... Cândva, mareșalul Antonescu însuși rostise un aforism propriu: "Popoarele adevărate își torc din înfrângeri marile destine." N-a fost să fie așa decât parțial!

Același domn Radu Ioanid (dacă memoria nu mă înșală - el sau părintele său - era activist de frunte al C.C. U.T.M.-ului) califică drept "foarte părtinitoare și cel puțin bizare" concluziile lui Larry Watts: "alături de Iuliu Maniu, Antonescu a fost conducătorul român cel mai atașat conducerii constituționale, cel care a luptat cel mai consecvent pentru principiul autorității legii și al independenței sistemului juridic, încercând să însuflească respect pentru aceste principii în sânul subordonaților, al superiorilor săi și, în cele din urmă, în România întreagă... Nu a existat niciodată pericolul unei «soluții finale» în România, atâta timp cât Antonescu s-a aflat la putere. Totul milita, la Antonescu, împotriva aplicării unei orori atât de mari ca exterminarea în masă: conștiința de sine, ca figură istorică a României, credința în dominația legii umane, perspectiva globală statală care puneau semnul egalității între «națiune» și «societate», respingând sectarismul și acceptând valorilor occidentale fundamentale, inclusiv respectul pentru viața umană... documentele de arhivă, care sunt în același timp surprinzător de bogate și îngrijorător de neexaminate, arată pregnant că Antonescu a fost, *în contextul timpului său* (subl. ns.), un om bun".

Toată istoria acestui secol se cuvine a fi rescrisă, interpretată din perspectiva existenței paralele, uneori suprapuse, a celor două forțe și ideologii malefice: bolșevismul și fascismul. Deloc întâmplător, comuniștii de până mai ieri sunt astăzi cei mai înverșunați adversari ai memoriei lui Ion Antonescu. Dar iată că, treptat, treptat, *adevărurile* răzbecesc la lumină: "În lumina datelor de care dispunem, credem că hotărârea mareșalului Ion Antonescu de a trece Nistrul și a lupta, mai departe, în adâncul teritoriului sovietic a fost o decizie: *politică - națională - dramatică - costisitoare - inevitabilă*". (Florin Constantiniu, Ilie Schipor).

Mihai Stoian

Picătura chinezească

PRIMUL spectacol prezentat de Teatrul Bulandra în cadrul Festivalului Uniunii Teatrelor din Europa a fost premiera cu "Woyzeck" de Georg Büchner în regia lui Tompa Gabor. În sfârșit, acest extraordinar regizor format în spiritul profundizimilor și modestiei de regretatul Harag "debutează" pe o scenă bucureșteană. După '90, i-am văzut aproape toate montările realizate în țară, la Teatrul Maghiar din Cluj, începând cu acel spectacol perfect, "Cîntăreața cheală" de Eugen Ionescu, continuînd cu "Visul unei nopți de vară" de Shakespeare, "Neînțelegerea" de Camus, "Cabala bigoților" de Molière. M-a impresionat întotdeauna originalitatea interpretărilor sale, interpretări ale unui cititor foarte sensibil la sensul cuvîntului. Niciodată Tompa Gabor nu a fugit după un spectaculos ieftin care să acopere lacune în demersul regizoral sau, dimpotrivă, să supraliciteze anumite idei. În sensul acesta, Tompa Gabor nu a fost în pas cu moda ultimilor ani din teatrul românesc. Mai toate spectacolele sale s-au impus printr-un desen riguros și viguros obținut din tușe și linii fine, de peniță.

Tot așa este și desenul acestei premiere, "Woyzeck" de Büchner de la Teatrul Bulandra din București, sala Toma Caragiu. Textul lui Büchner este superb în sine, este o dramă cu efecte comice pe alocuri, este un rîsu-plînsu' universal. Povestea lui Woyzeck este valabilă oriunde și oricînd și își păstrează problematica dincolo de trecerea timpului. De aceea, piesa este actuală. Actualizarea lui Tompa Gabor prin modalități teatrale nu are nimic forțat. De la început, mai exact din foaier, spectatorul este aruncat în mijlocul unei lumi de bîlci, la limita dintre mahala și circ, în care toată lumea există "de voie". Singurul prizonier este Woyzeck, care ne privește, neputincios, prin geamurile de sticlă ale cuștii lui. El este expus acolo ca un exemplar ciudat spre care toți ochii se îndreaptă cercetător, critic, iscoditor. Ca la circ, cînd dresorul își arată animalul cel mai izbutit al dresurii sale. Această paralelă este folosită în text ca o metaforă. Woyzeck este privit și etichetat de lumea lui ca un nebun, deși singura lui nebunie este aceea de a fi, el, altfel decît ceilalți. Preocupat de personajul bufonului, de nebunul regelui, singurul care rostește fără teamă și oprește adevărul, și în acest spectacol Tompa Gabor amplifică identitatea lui Woyzeck prin Nebunul, un personaj care apare episodic de-a lungul întregii reprezentării. El nu este altceva decît dublul caricatural al lui Woyzeck, este ceea ce vor ceilalți să obțină de la el: un nebun în cămașă de forță, care nu mai vorbește și care execută, ca la circ, comenzile cele mai bizare pe care le primește. Accentul pus de Tompa pe această idee și pe acest personaj, Nebunul, determină pe scenă un efect teatral deosebit. Woyzeck este la propriu, în

Teatrul "Bulandra" (sala "Toma Caragiu"): "Woyzeck" de Georg Büchner. Regia: Tompa Gabor. Scenografia: T. Th. Ciupe. Muzica: Zsolt Lászlóffy. Asistență regie: Mara Pașici. Distribuția: Mihai Constantin, Oana Pellea, Doru Ana, Cornel Scripcaru, Claudiu Stănescu, Ion Cocieru, Dan Aștilean, Ioana Macaria, Marian Rîlea, Ileana Predescu, Șerban Cella, Adrian Ciobanu, Constantin Drăgănescu, Marcela Motoc, Iulița Gherghișor, Răzvan Rozin, Mihai Baranga.

text, un obiect de studiu. Pe de-o parte, pentru Doctor, el însuși un maniac, un psihopat pentru care Woyzeck este un cobai. Pe de altă parte, pentru Căpitan, pentru Tamburul major și veșnicul lor alai din care Woyzeck refuză sistematic să facă parte. Între aceste două tensiuni, două tipuri de psihoze diferite, Woyzeck încearcă să-și urmărească drumul printre umilințe, teste științifice, bătăi de joc. Singurele repere importante sînt Marie, tîrfa mahalalei, pe care o iubește și o ocrotește, și copilul lor, care în spectacol este încă purtat în pînțelele mamei lui. Înșelat de Marie, batjocorit, singur în mijlocul unui cerc care se strînge mereu sufocant, Woyzeck își ucide iubita, transformîndu-se brusc într-un odios criminal. Crima sa este palpabilă, concretă. Dar cine poate pune mîna pe crima morală produsă de cei din jur?

Spectacolul lui Tompa Gabor are o tensiune profundă, care crește treptat în construcția principalelor personaje, în relațiile unora dintre actori. Această gradăție provine și din text, care e format dintr-o succesiune de scenete susținute de unul, două, trei sau mai multe personaje. Tompa le montează aproape cinematografic: fiecare scenă în parte este bine decupată și minuțios lucrată, avînd chiar valori de sine stătătoare. Aceste mărgeli dramatice sînt asamblate coerent pe un fir în care vibrează continuu o tensiune proprie. La ea se însumează tensiunea pe care o conține în sine fiecare scenetă. Acumularea progresivă conform principiului *boule de neige* are, în final, efectul acestuia, răbdarea lui Woyzeck explodînd. Lumea bietului Woyzeck, așa cum o prezintă regizorul, este o lume uniformi-

zată, o lume cazonă, care trăiește bătînd un ritm cadențat, milităresc. Acest ritm imprimă spectacolului o mișcare scenică geometrică, în linii drepte. Automatismul gesturilor, al mersului pe scenă, marchează grotesc absurdul situațiilor. Ritmul cadențat este o formă de contaminare și de înregimentare necondiționată pentru toată lumea. Este picătura chinezească pe care Tompa Gabor o picură în montarea sa impresionantă prin rigoare.

Decorul domnului T.Th. Ciupe, cu care regizorul e obișnuit să colaboreze, eliberează scena principală de obiecte. Ici-colo, uneori, o găleată, un scaun, o masă pe rotile. În spate se vede o construcție în care sînt încadrate trei ventiloare enorme, o poartă metalică bine zăvorîită, o ferestruică prin care se mai poate trage cu ochiul. Pare o imensă moară a cărei materie primă sînt: nervii, răbdarea, timpul, destinul oamenilor, un fel de spațiu concentraționist bine controlat. Muzica foarte tînărului Zsolt Lászlóffy, student al Conservatorului din Cluj, dezvoltă eficient tema spectacolului: lumea de bîlci, lumea mahalalei strînsă într-o unitate militară. Din păcate, momentele în care actorii cîntă *live* nu sînt convingătoare, poate și pentru că se vede că ei înșiși nu prea sînt pătrunși de ceea ce fac.

S-au dat pe mîna regizorului, cum se spune, Mihai Constantin - Woyzeck, Oana Pellea - Marie, Cornel Scripcaru - Doctorul, Doru Ana - Căpitanul, Marian Rîlea - Nebunul. În interpretările

Mihai Constantin (Woyzeck) și Oana Pellea (Marie)

lor se regăesc cîteva atribute importante ale regizorului: inventivitate, rigoare, măsură, modestie. Cel puțin în spectacolul pe care l-am văzut, fiecare se menține pe o linie fină, armonizată. Așa cum își construiesc personajele, acești actori susțin perfect intențiile regizorului și le pun în valoare cu știință pe scenă. Nu același lucru se poate spune despre Claudiu Stănescu - Tamburul major, sau Șerban Cella, de exemplu, care nu prea reușesc să-și controleze stridențele. Două medalioane discrete reușesc Ileana Predescu - Bunica, și Ion Aștilean - Andres.

Woyzeck este în primul rînd un spectacol de înaltă ținută regizorală. Poate, în timp, toți actorii de pe scenă vor fi și ei convinși de asta. Tompa Gabor dovedește încă o dată forța sa regizorală pentru care cuvîntul, gestul, mișcarea, actorul, muzica, scenografia sînt deopotrivă elementele fundamentale ale teatrului.

P.S.: În sărăcăciosul, total nereprezentativul "program" de sală al spectacolului s-a strecurat o impardonabilă greșeală. Marea actriță Ileana Predescu, care înseamnă mult pentru teatrul românesc, este botezată Ioana Predescu! Nimeni nu s-a străduit să repare în vreun fel această enormă gafă.

DANS

Sala de așteptare

ARTA dansului, ca și arta muzicii, beneficiază de un limbaj fără frontiere. Ar fi greu de imaginat existența unei trupe de teatru cu o componentă atît de eterogenă ca aceea a companiei Teatrului de Balet din Hagen, care a prezentat o serie de spectacole la Iași, București și Craiova, în cadrul Săptămînilor Culturii Germane. O foarte tînră și bună trupă germană de balet, constituită la Hagen în 1992 și compusă din dansatori născuți în Belgia, Elveția, Franța, Italia, Israel, Australia, Singapore, Malaezia, Statele Unite și Germania (o dansatoare), a pus în valoare creațiile a doi tineri și talentați coregrafi, unul englez, Richárd Wherlock, directorul trupei, iar celălalt israelian, Itzik Galili.

Fără a părăsi sfera artisticului, cea mai evidentă caracteristică a lucrării lui Itzik Galili, *Din nou despre topografie* (To topographie too), este dinamica mișcărilor, cu o puternică tentă sportivă, uneori chiar acrobatică - îmbrăcămîntea, asemănătoare unor costume de baie negre, ca și ghețele flexibile de aceeași culoare, fiind, și ele, adecvate acestui gen de mișcare. Raporturile dintre dansatorii celor 33 de cupluri care se formează pe parcursul baletului sînt marcate de spiritul epocii. Partenerii, de genuri diferite sau de același gen, se cupleză și se decuplează rapid, totul fiind intens dar pasager. Senzualitatea apare uneori într-o formă frustă, în timp ce emoția încărcată de poezie este sugerată o singură dată, prin clar-obscur și mișcări în

relanti. Fundalul sonor al acestei suite de întîlniri este un colaj de rock, jazz, muzică techno și muzică clasică, realizat de formația olandeză Yens & Yens.

Pe aceeași linie de dinamism, uneori frenetic, se înscrie și lucrarea lui Richárd Wherlock, *Irezistibili* (Heartbreakers), pe muzică pop, americană, cîntată de Petula Clark, Shirley Bassey, James Brown și alții. În acest balet, însă, sentimentele și-au reintrat în drepturile lor, infuzînd suita de duete, solo-uri sau dansuri de grup, cu o notă tandră, ironică sau pasională. Dansul are vioiciune, uneori chiar strălucire, netrecînd însă de nivelul agreabilului.

Piesa de rezistență a spectacolului prezentat de Teatrul de Balet din Hagen a fost însă *Dansuri în tranzit* (Transit Dances), creată tot de Richárd Wherlock, pe așa-numita "Klezmer - Muzic", muzică populară israeliană, cîntată în diferite limbi. Totul se desfășoară în acest balet într-un spațiu de tranzit, cum ar fi o sală de așteptare, într-un moment de popas între două drumuri sau două direcții de viață. Grupuri, cupluri sau indivizi solitari își manifestă voioșia, tristețea, nostalgia, se întîlnesc vremelnice, încărcăți de tot ce le-a adus ziua de ieri, visînd la cea de mîine, dar trăind cu intensitate momentul de astăzi. În fond spectacolul este o metaforă a vieții și ceea ce îi dă valoare este modul cum a fost realizat. Geamantanele, singurele elemente de decor existente în scenă, au fost deosebit de inteligent integrate în însăși poziția coregrafică, iar aceasta, pe lîngă frumusețea plastică a mișcărilor create de coregraf, are o fluentă înconfundabilă, ce descinde din stilul unuia dintre maeștrii lui Richárd Wherlock, Christopher Bruce. Prin această descendență stilistică, compania germană din Hagen este reprezentativă nu pentru stilul german, precumpănitor expresionist - fie el din primele decenii ale secolului sau de astăzi - ci pentru școala engleză, stilul trupei fiind de fapt stilul coregrafului ei principal.

Liana Tugearu

PREPELEACde Constantin
Toiu**SIMULACRELE
NORMALITĂȚII**de Eugen
Negrici

Mofturi la micul dejun

- ... Vorba aia, nu de moarte mă cutremur, ci de veșnicia ei, glumi cel ce așternea pe o felie de pâine unsă bine cu unt german o pană roz de somon afumat. Abia ieșise din spital.

- Vlahuță ăsta al tău era un plîngăcios... Dacă e să te cutremuri, te cutremuri de condițiile care sînt puse, - și sparse atent cu dosul linguriței un ou fierț englezește, două minute.

- Ce fel de condiții? se interesă mîncătorul de somon, ce, moartea mai pune condiții?

- Nu că ar pune ea condiții, - dezveli cellalt oul -, e vorba de condițiile în care te afli tu, mort, cum arăți, cum miroși, descompunerea, duhoarea, cînd reintri în ciclul universal.

- A, da, - aprobă celălalt, - uitasem. Da' chiar tu crezi că ne reciclăm, că e așa, ca o metamorfoză?

Oul, golit, se culcase pe-o parte. Ai fi zis: *Oul lui Dali*. Acum era atacat oul numărul 2.

- Naiba știe, zise cel cu somonul, sorbind din ceașca fină de ceai avînd subțirimea și culoarea unei foi de ceapă. Ceva-ceva se-n-tâmplă, ne... cum să zic... *prelucrează*, într-un fel, nimic nu se pierde, totul se transformă, păi nu?!...

- Mi-e scîrbă, declară cel ce scotocea lacom cu lingurița conținutul oului cu numărul 2. Îți spun drept, mi-e scîrbă. Asta uită metafizicienii. Numai cînd mă gîndesc, și...

- Scîrbă ori frică? îl somă celălalt cu ceașca tailandeză la gură.

- Și una și alta; da' parcă mai mult scîrbă. Începi să puți, lumea se uită la tine-n țoșciug cu batista la nas. E... e insuportabil. Nedemn, nedemn. Și eu care de trei ori pe zi îmi dau cu deodorant...

- Fa?

- Fa.

- Ce cochetație pe tine! Cînd colo, vei puți ca o privată de cazarmă, vara, pe caniculă, cu tîlpici, turcească. Asta o să rămîie din discursurile tale frumoase.

- Și din ale tale?...

- Chestiunea nu mă privește, tu ai pus problema, iar eu, cum mă știi, am fost și sînt totdeauna de partea naturii, cum e ea, cum e și poporul care m-a ales.

- Ne-a...

- Ne-a ales, pardon!

Stabilimentul răsună măreț de un comunicat. Toți din sala oficială care își luau micul dejun se făcură că se opresc și că așcultă cu grijă. Vorbirea ținu cîteva minute. Cel ce își terminase ouăle, se apucă să soarbă și el ceaiul asiatic din ceașca fină, tailandeză, - darul unei delegații interparlamentare, serviciu pentru toți, numărați. La un moment dat, acesta se strîmbă urît și exclamă: *I-ai auzit?!*

- Ce? întrebă celălalt, mestecînd a doua felie de pâine cu somon.

- A zis că e o chestiune *indispensabilă*, - chestia aia cu...

- Indispensabilă?...

- Nu, domnule, *indispensabilă*, așa a zis dumnealui. Și cînd am fost cu el în Alaska, în avion, cînd să aterizăm și cînd aia au dat temperatura de jos, a zis tot așa și-atunci: "Aoleo, și uitai să-mi iau *indispensabilii* de-acasă".

- Izmenele lungi?

- Am zis: *indispensabilii*.

- Și nu l-ai pus să bage acolo un *i*, ca lumea?

- Se supără, e supărăcios, asta-i, l-am lăsat așa, așa moare, cu o literă frauduloasă.

Chelnerul, chemat, se prezentă cu nota de plată. Știa de mult că plăteau în comun, cînd unul cînd altul. În ziua aceea era rîndul celui cu ouăle. El scoase portofelul de piele, cumpărat din Maroc, cu o cadîină verde surzînd pe jumătate goală, și citi cu atenție, absorbit: Două sandviciuri cu somon fumé, 32 lei și 75 de bani; două ouă fierte 7 lei; pâine prăjită 1,50 lei; pâine natur una felie 0,25; ceaiuri două 6 lei. Total: *47 lei și cincizeci de bani*.

Cel cu somonul zise: "păstrează restul pînă la 50". Dădea bacșișuri grase, chiar și în contul altora. Apoi adăugă, arțagos: "Da' văz că și la dvs. acționează inflația..."

Chelnerul ridică din umeri, zîmbi politicos și spuse: "Vremuri grele, excelență. Să trăiți și să vă fie de bine!"

Visul ideologiilor

DIN NU ȘTIU ce motive și la intervale de timp imprevizibile, îmi reappare în minte un zid părăginit al unei incinte părăginite văzute cîndva. Era, de fapt, peretele unei încăperi din cele cîteva care mărgineau, spre nord, cred, un mic platur oarecum dreptunghiular acoperit cu iarbă uscată și cu smocuri firave de maci zbîrciți de vînt și de soare. Despre el organizatorii deplasării noastre la cursurile de limbă macedoneană de la Ohrid spuneau că era stadionul cetății Heracleea, una din cetățile grecești ce-și luase numele acesta impunător. Înlănțuite, încăperile acelea păreau săpate în malul ce închidea latura din dreapta, mai lungă, a platurului. Nu era însă așa. Cei ce se acuiseră acolo după ruina polsului și stingerea civilizației păgîne se folosiseră pur și simplu de anexele vechiului stadion spre a-și încropi cîteva cămăruțe smerite. Am trecut din una în alta cu destulă greutate, prin deschizături neverosimil de strîmte, călcînd pe schije de marmură, bucăți de piatră, mortar și grohotiș, înghițind praful pe care îl ridicaseră însoțitorii mei grăbiți.

Atunci, trecînd pragul ultimei odăi, mi-a apărut în fața ochilor zidul.

Un zid de pietre umile de rîu și de gresie obișnuită, la temelia căruia era așezată o statuie. Bucățile de gresie erau rînduite cu destulă grijă peste pulpe, peste coapse, peste mijlocul trupului, iar pieptul se sprijinea de pămînt ca dealțul și capul statuii, rămas, printr-o întîmplare, la locul lui. E drept că fața - probabil deteriorată - nu i se putea vedea dar capul și grumazul depășeau linia verticală a zidului, nu prea mult, dar de ajuns pentru a-mi da senzația că statuia făcea efortul supraomenesc să iasă de acolo. Spinarea aceea strivită sub straturile de gresie, obrazul lipit de țărîină, ceafa apăsată de mormanul de pietre m-au făcut dintr-o dată să mă gîndesc la neodihnitul, milenarul efort al artei de a ieși de sub apăsarea nemiloasă a acelor forțe care au năzuit mereu să o supună, să o folosească, să o slugărească.

Cineva mi-a șoptit - văzîndu-mă căzut pe gînduri, contrariat de acea imagine bizară - că statuia era pusă așa, era întoarsă pentru a nu i se observa chipul, căci înfii de toate acesta trezea furia purificatoare a primilor creștini. Am dat din cap arătînd că ceea ce spune are desigur noimă, dar și astăzi cred că statuia avea acea poziție curioasă și pentru că pur și simplu suprafața mai netedă de deasupra înlesnea așezarea metodică a pietrelor. Trupul în toată lungimea lui juca cu folos rolul unui material solid de construcție: era lespedea pe care o pui unde vrei și unde trebuie pentru a sprijini și întări un edificiu.

Visul - prea adesea împlinit - al tuturor ideologiilor.

Ocean

Un principe (2)

ÎNTORS acasă de la ospiciu, n-am apucat bine să-mi schimb hainele că telefonul sună: "Neculce", mă chemă o voce cunoscută, "știi cine e?" - "Cum să nu. De unde vorbiți?" - "De aici, de la clinică. Avem dreptul la două telefoane pe săptămîină. Numai să nu ne înregistreze Brîncovenii." - "Brîncovenii sînt acum în cer." - "Neculce, să nu mă duci în eroare, că fac cu tine ce a făcut tata cu uncheșul Miron Costin vel-logofătul. Dar nu de asta te sun. Ai găsit manuscrisul?" - "Care manuscris?" - "Caută în buzunarul de la palton! N-ai observat. Tot adormit ai rămas ca și la Stăniilești." Voiam să-i spun că n-am trecut niciodată pe la Stăniilești, unde țarul Rusiei a fost învins de turci la 1711, dar m-am stăpînit. Acceptasem jocul: fidel învățaturii "pe nebun să nu-l contrazici", el era Dimitrie Cantemir și eu Ion Neculce, biv-vel-vornic de Țara de

Sus, care îl însoțisem în exilul rusesc. De aceea am căutat în haine: într-adevăr am descoperit, spre surpriza mea, o coală de hîrtie împăturită. "Citește cu glas tare!", îmi porunci Dumitrașco. Și am citit:

Mai 1686, Iași.

La Ispas, pupat pi Măriuca a lu Boldea, care m-o chișcat. Tataia m-o bătut și m-o pus la popreală și m-o hămisit și m-o probozit că am răntunat agărlicul lui Kir Irimia și că am fugit de la ceasul de învățătură elinească. Tataia m-o prins în curătură și m-o probozit și palme mi-o dat, iar eu fiind împizmuit am scris pe zid "grec ticăit" și iar m-o bătut tata că fac batgiocură și m-o legat de un copaciu scorțos la popreală și s-o dus la trebile lui. Și o venit Buhai, tatarul, și m-o dezlegat.

Iar Măriucăi, printr-un balgiu ce venea de la Țarigrad, i-am cumpărat

suleiman de s-o boit pe obraz ș-o văzut tataia și-o trimis-o pe Măriuca la mănăstire, la Mira, și pe mine m-o închis în beci de am ieșit războlit că mi-o dat și cu puha.

"Ei, ce zici?" - "Ce să zic, mă întreb cine l-a scris. Se vede că autorul e un copil, posibil Cantemir, care l-a avut ca dascăl pe Ierimia Cacavela. Și anul corespunde." - "Cine l-a scris? Eu. Prin urmare, numai eu am drepturile de autor." - "Felicitări!" - "Asta nu ajunge. Fă textul cunoscut. Trimite-l la un ziar. Însă - atenție - nu trăda sursa! Eu sînt unicul posesor al documentelor pentru care un istoric sau un arhivar ambițios și-ar pune amanet pînă și galoșii." - "Bine, dar cum să motivez falsurile?" - "Ce falsuri? N-ai înțeles? Eu l-am scris. Asta e numai începutul. Dar îți trimit și restul. Dă-l băiatului aceleia genial, romancierul - cum îl mai cheamă?" -

"Acela, abisalul?" - "Da. Sau la gazetă, fosta gazetă, cum îi zice?" - "Știu, dar acolo stă de pază conu Zigu și dacă te prinde cu ocaua mică, te lasă repetent." - "Poate intervîine Dimi, inimă de aur." - "Domnul Gabriel are într-adevăr o inimă miloasă, dar nu și-o vinde la străini. Ne trebuie, de pildă, o expertiză de la un filolog, dovezi." - "Adresează-te celor trei corifei: Graur, Iordan, Rosetti!" - "Au trecut și ei dincolo ca și Brîncoveanu." - "Cum? I-au făcut și pe ei sfinți?" - "Încă nu. Posibil este. Mă gîndesc..." - "De gîndit, mă gîndesc eu. Tu, execută!"

Furăm întrerupți. Am recitat manuscrisul. Nu cumva?... M-am culcat și-am visat că trec Prutul în caleașca lui Petru cel Mare, la dispoziția Măriei Sale împărăteasa. E bine și cald. Mă uit pe fereastră: de unde mulțimea asta de turci și de ruși?

Paul Miron

Symposion la
început de lume

ÎN GREACA veche *symposion* înseamnă "a bea împreună". De la Platon încoace, *symposion*-ul a devenit ocupația de bază a contemplativilor, modelul *symptic* fiind recunoscut în tot soiul de opere literare. *Banchetul* se grăbesc să-l citească în primul rând îndrăgostiții, în nădejdea că vor afla leac pentru starea neobiș-

Platon, *Dialoguri. Apărarea lui Socrate. Eutifron. Criton. Banchetul. Fedon. Gorgias. Menon*. Traducere de Cezar Papacostea. Editura IRI, 1995, 389 p. f.p.

Platon, *Banchetul*. Traducere, studiu introductiv și note de Petru Creția. Editura Humanitas 1995. 175 p.. 3500 lei.

nuită ce i-a cuprins, dar, fără să găsească soluții practice, nu se alege decât cu faptul că rămân pe gânduri - precum Socrate rămas în urma lui Aristodem, ajuns abia la jumătatea mesei: căzuse pe gânduri și stătuse să și le lămurească.

"Povestea" e îndeobște cunoscută: la cheful dat de Agaton după câștigarea concursului Marilor Dionisii din anul 416 î. d. Chr., *symposion*-ii renunță la băutura (mai ales că sărbătorirea evenimentului cu o zi înainte le cam consumase puterea de a bea) și decid să țină fiecare un discurs pe o temă dată. La recomandarea medicului Eriximah (după o idee a lui Faidros): lauda zeului Eros, pe care poezii și preoții îl proslăviseră prea puțin. Cele șase discursuri despre Eros (*lógoi erotikoi*) afirmă, în mare, că 1. Eros, cel mai vechi zeu, e inițiator de mari binefaceri pentru indivizi și obște, doar el aducând hotărârea jertfirii proprii vieții pentru viața altora (*Faidros*); 2. Erosul poate fi obștesc și ceresc, acesta din urmă iubind sufletul mai mult decât trupul și fiind devotat sexului masculin - de unde invertirea; Erosul e frumos dacă îl face pe cel iubit mai înțelept și mai bun (*Pausanias*); 3. Erosul nu influențează doar oamenii, ci întreaga natură, muzica, astronomia - mersul soarelui - religia și credința (*Eriximah*); 4. la origine existau trei sexe-sfere cu patru mâini și picioare - bărbat/bărbat, femeie/femeie și androgin; fiind foarte puternici, au deve-

nit obraznici și periculoși, deci Zeus, cu ajutorul lui Apollo, i-a înjumătățit și, de milă, ca să nu se stingă de dor, le-a hărăzit aleanul împerecherii; dacă două jumătăți, ce formau cândva o sferă, se întâlnesc, simt indici-bila fericire a iubirii; de aici -avertisment împotriva hybrisului și îndemn la supunere pioasă, ca zeii să ne îngăduie, eventual, fericirea (*Aristofan*); 5. Eros e cel mai norocos, frumos, tânăr, virtuos dintre zei, maestru în făurirea și înzestrarea creaturilor (*Agaton*); 6. Erosul dorește ceva ce nu are - iubit nu poate fi decât ce nu pozezi; de vreme ce Erosul dorește Frumosul și Binele, înseamnă că nu-i nici frumos, nici bun; nici frumos, nici urât; nici zeu, nici om, ci daimon; nici înțelept, nici neînțelept, ci filozof; părinții săi sunt, mitologic, Poros - Răzbătătorul și Penia - Sărăcia; reprezintă tânjirea spre Bine a omenirii; creează Frumosul, sădește dor de nemurire în inimi - nu doar prin urmași, ci și prin câștig de faimă, respect; cea mai înaltă îndeletnicire a Erosului e ridicarea omului în lumea ideilor prin filozofie - de la un trup frumos, la contemplarea Frumosului, beatitudine și nemurire (*Socrate*).

Celor șase discursuri li se adaugă oratoria lui Alcibiade, sosit mai târziu de la alt banchet. Când să-și ia și Socrate revanșa, apare o ceată de bețivani și banchetul se transformă, balcanic, în beție. Adorm toți - Aristodem, povestitorul, Agaton, Aristofan, pe care în zori Socrate încă îi mai lămurea că arta poetului tragic e la fel cu a celui comic; nu rezistă decât Socrate care, plecat la liceu, și-a petrecut acea zi ca pe oricare alta. Filozoful, rămas treaz, și-a îndeplinit menirea. Ar fi de ajuns, ca argument pentru recitarea lui Platon, azi, de către noi care am uitat ce am crezut în tinerețe, sau de noi cei care credem ce vom uita în curând, chiar și numai această "mică" învățătură: de a întâmpina orice nouă zi ca pe un început de lume.

Banchetul poate fi cumpărat acum, la prețuri accesibile, în două traduceri excelente: cea "clasică", a lui Cezar Papacostea (Editura IRI preia traducerile din 1930; volumul cuprinde mai multe importante dialoguri) și cea "nouă", a lui Petru Creția (cu studiu introductiv și note, Humanitas); diferite dar întemeiate amândouă (textul grecesc fiind deseori ambiguu, deci diferit interpretabil). Iată un fragment - 200 a - în cele două traduceri: "Bine, zise, a iubi nu este oare mai degrabă a

dori ce nu-i încă sigur, ce nu stăpânim încă? Nu-i să vedem păstrate și pe viitor cele ce avem? Și să ne fie prezente? (Papacostea); "Și a dori ca ceea ce ai să rămână al tău și pe viitor nu înseamnă oare a dori ceva ce nu-ți stă la îndemână și pe care nu-l ai încă?" (P. Creția). Sau: Papacostea păstrează numele lui *Poros* ca atare; dar *poros* = belșug vine de la "drum" - a străbate, a răzbate, deci Creția îl numește Răzbătătorul. Aparatul critic foarte necesar transformă această firească și fluentă versiune modernă într-un adevărat instrument de lucru.

Symposion între
căline roșii

NICI Vasili Șukșin, multilateralul prozator, regizor, scenarist, actor, poet și eseist (care ar fi avut astăzi, dacă ar mai fi trăit, doar 65 de ani!) nu poate evita pecetea *Banchetului*. În *Călina roșie* (simbol al sângelui și iubirii, cunoscut din filmul cu multe premii și distincții internaționale, în care a jucat chiar autorul), Egor Prokudin, care ispășește o condamnare pentru hoție și încearcă să revină la viața cinstită alături de frumoasa Liuba, își serbează libertatea printr-un "dezmăț". Sufletul lui candid, îndrăgostit de poezie și mesteceni (pe care-i numește "miresele mele") are nevoie de ridicare spre idee, spre filozofie. Vrea să discute marile probleme care-l frământă, ce-i viața, libertatea, iubirea. Evident, contextul comic-socialist face din acest "banchet" o pagină antologică: "Se adunase, spre a participa la «dezmățul» cu pricina, lume cam ciudată; mai mult oameni în vârstă. Erau și câteva femei, toate însă uimitor de urâte și având un aer jalnic, nefericit. Ședeau cu toții în jurul mesei încărcate cu bunătăți și se uitau mirați la Egor". Necunoscuți toți, singurateci chemați să... bea împreună, voiau să știe de ce. Egor - încercând să le explice, rămase brusc, socratic, pe gânduri. Ceva se luminase în el. "Frații mei dragi, zise el cu emoție, adineaori s-a-ntâmpat ca inima să-mi tresară de duioșie. Îmi dau seama că vă doare-n cot de vorbele mele frumoase, totuși dați-mi voie să vi le zic până la capăt. A sosit primăvara... Curând... o să-nverzească mestecenii... Să știți că astăzi am îndrăgit pe toată lumea... Chiar dacă nu ne-a reușit cheful, nu-i nimic... Oamenii buni! Hai să ne iubim unul pe altul!". Amintirea Liu-

Vasili Șukșin, *Călina roșie*. Nuvele și povestiri. Traducere, prefață, tabel cronologic și note de Alexandru Calais. Biblioteca pentru toți. Editura Minerva, 1995. 266 p. 2000 lei.

bei îl lămurește, cum bine zicea Platon, că îi e dor de ceea ce nu are - o viață cinstită, munca simplă și curată la țară, prieteni. Nu îi e dat să-și împlinescă himera (vechii tovarăși de bandă îl urmăresc și-lucid). Drama presărată cu momente vesele (corul deținuților, discuțiile "filozofice" cu țărani etc.), cu episoade bizare, absurde ori triste, conturează un personaj multistratificat, capabil de trăiri înalte dar și de jalnice dedublări. De fapt, un personaj tipic șukșinian, descinzând din *Idiotul* lui Dostoevski. Puritate și neadaptare, candoare și sensibilitate aproape bolnăvicioasă, umor în ciuda neîntreruptei presiștiri a tragediei (parcă-l auzim pe Socrate: tragic și comic din același material...). Ciudik, personajul din nuvela cu același nume, are ceva din "Cănuța, om sucit" în decor asiatic. În *Venin de șarpe*, Maxim umblă din farmacie în farmacie, căutând, fără să-i trebuiască... venin de șarpe. În *Microscopul*, bărbatul - un tâmplar - vine acasă plângându-se nevastei că a pierdut banii, importanta sumă de 120 de ruble, destinată cumpărării de haine pentru copii. Scandal, tradiționala bătaie în cap cu tîgaia (toate nuvelele dezvăluie un strașnic matriarhat). Păcătosul e pedepsit aspru și pus să lucreze în timpul liber. Într-o zi vine acasă cu un microscop - "cadou de frunța în producție" - prin care, ca un copil, descoperă microcosmosul, făcând senzație în cartier. Toată lumea pare fascinată când, din neghobie, cineva deconspiră cumpărarea straniului obiect din banii "pierduți". Nevoia de ridicare din cotidian e, bineînțeles, pedepsită (vânzarea inutilității unelte) dar *symposion*-ul (întâlnirile cu vecinii și copiii, pentru "discutarea microcosmosului") își împlinesc menirea.

Symposion
într-un sfârșit
de lume

S-AR PUTEA ca sfârșitul lumii să fie frumos, cu apusuri violete și răsărituri orange, spunea un filozof cinic modern. Așa ar fi, dacă "frumosul" ar fi receptat de cineva într-o situație nepericlitată. Un asemenea subiect nu poate fi, evident,

tratat literar decât în parabolă. Este ceea ce face Juan Eduardo Zuñiga în recenta culegere de șapte proze apărută la Editura Fundației Culturale Române în traducerea (ritmică, modernă) și prezentarea Ilenei Mihăilă. Autorul, cu o biografie și bibliografie curioase (între activitățile sale se numără și traduceri din rusă, bulgară și română!) este născocitorul "romanului în module", o altă categorie decât romanul-fluviu ori ciclul romanesc, aici autonomia componentelor păstrându-se în toate situațiile.

La prima lectură prozele par rezumatele altora, dintr-un plan ideal necunoscut nouă, sau nescrise încă; și astfel ar fi tratate dacă n-ar exista, din când în când, ca într-o homeopatie literară, amănunte izbitoare, relevante și imediate. Povestirea care dă măsura volumului este fără îndoială *Cea din urmă zi a lumii*. Parabola imaginează un front masiv de agreate înaintând spre a demola o mare metropolă, apropiindu-se pe zi ce trece de "locul acțiunii". Aici, un tânăr cuplu refuză strămutarea din calea demolărilor și hotărăște să-și împartă destinul cu cel al casei lor condamnate să-și asume același sfârșit. Cei doi o fac fără teamă, într-o stănie fericire. Li se adaugă încă un domn, cu aceleași dorințe și scopuri pentru acest ultim *symposion*. În scurta perioadă, cei trei retrăiesc, prin arderea etapelor, istoria civilizațiilor, cu fericirea vârstei de aur, păcatele Sodomei (devin un triunghi erotic, de pildă), cu ispășirea finală când își adaugă în vinul vechi dozele letale ale unor plăcute otrăvuri.

Juan Eduardo Zuñiga, *Pământul va fi un paradis*. Traducere și prefață de Illeana Mihăilă. Editura Fundației Culturale Române, 1995. 123 p. 1800 lei.

Se refac și perioadele creației umane, cu mobiliere și policandre din epoci apuse, cu tabieturi de ev mediu și epocă romantică, anticipări ale grădinii raiului. Salvarea? Desigur, în plan simbolic prin cei doi copii-amorași care îi "spionaseră" tot timpul și care, cumva, le iau locul. Dar și prin însuși refugiul în *symposion*, care dă alte dimensiuni vieții, trecerii, retrării.

Cărți primite la redacție

◆ Immanuel Kant, *Critica rațiunii pure*. Traducere de Nicolae Bagdasar și Elena Moisuc. Editura IRI, 1995. 607 p. 9500 lei.

◆ Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice. Intemeierea metafizicii moravurilor*. Traducere, studiu introductiv, note și indice de nume proprii de Nicolae Bagdasar. Editura IRI, 1995. 288 p. 6000 lei.

◆ G.W.F.Hegel, *Fenomenologia spiritului*. Traducere de Virgil Bogdan. Editura IRI, 1995. 472 p. 9000 lei.

◆ Robert Ludlum, *Iluzia scorpionilor*. Versiunea în limba română de Alin Zăbavă. Editura Olimp. 1995, vol. I, 355 p., vol. II, 370 p. 6500 lei.

O altă privire spre Borges

◆ Maria Esther Vázquez, care a fost prietenă cu Borges și a colaborat cu el la două lucrări, *Introducere în literatura engleză și Literatura germanică medievală*, a obținut premiul Comillas pentru biografie (două milioane pesetas) pentru volumul *Borges, splendoare și derută*, în care descrie un Borges seducător, capabil de iubire, și dezmente reputația fascinantă ce îi fusese atribuită. Amintește chiar că în epoca maccarthysmului îi fusese refuzată viza de intrare în SUA din cauza unor pretinse afinități comuniste. De fapt, precizează prietena lui Borges, pe el nu-l interesa deloc politica.

Gesta Danorum

◆ Arhiepiscopul din Lund, Absalon (1128-1201), consilier al regelui Danemarcei Valdemar cel mare, l-a însărcinat pe prelatul Saxo să scrie o istorie a țării. Supranumit Grammaticus (latinist), acesta și-a redactat cronică inspirându-se din scriitorii latini dar și, mărturisit, din legende culese de la locuitorii Islandei (Thule), "adevărate comori de povestiri istorice". În aceeași epocă, un genial istoric și poet, Snorri Sturluson (1179-1241) a transcris cu rigoare miturile scandinave în celebra *Edda*. Ed. Gallimard a publicat, în colecția "L'aube du peuples", atât traducerea în franceză, pentru prima oară, după aproape 8 secole de la scrierea ei, a cărții *Gesta Danorum* de Saxo Grammaticus, cât și a celei a lui Snorri Sturluson, *Edda*.

Centenar Eluard

◆ Ultima mare comemorare literară din 1995 în Franța este cea a lui Paul Eluard, născut la 14 decembrie 1895 la Saint-Denis. Începând din 15 noiembrie, sînt prevăzute numeroase manifestări dedicate centenarului Eluard. O biografie a poetului, publicată de muzeul din Saint-Denis, aduce noutăți interesante cu privire la unele plachete devenite rarități bibliofile: *Au défaut du silence*, apărută în 1925 în 51 de exemplare și conținând

20 de desene de Max Ernst, înfățișînd-o pe Gala, costă acum peste 40.000 franci; *Médiuses*, tipărit în 1939 în 12 exemplare, însoțite de 35 de litografii originale de Valentine Hugo s-a vîndut acum trei ani la Drouot cu 72.000 franci, iar *Solidarité*, poem publicat în 1938 în 150 de exemplare, cu gravuri de Picasso, Miró, Yves Tanguy, André Masson ș.a. este evaluat la 100.000 franci. În imagine, Paul Eluard și Gala în 1913.

Coșmare americane

◆ Prolifici mai sînt unii scriitori! Americanul Lawrence Block a scris, pînă la 57 de ani, enorm. Romane de spionaj (seria Evan Michael Tanner), parodii (semnate Chip Harrison), cărți de umor (seria Bernie Rhodenbarr) și mai ales multe romane polițiste avîndu-l ca personaj principal pe detectivul Matt Scudder, ex-polițist, ex-tată de familie, ex-alcoolic. Lawrence Block folosește alibiul anchetei pentru a descrie cu realism viața new-yorkeză. Cîteva titluri din această serie: *Un bilet pentru morgă*, *Dans la abator*, *Baladă între morminte* și, ultimul apărut, *Dracul te așteaptă*. Inutil să mai spunem că e tradus în multe țări.

Enigma Dick

◆ Volumul *Invăzii divine*: Philip K. Dick, o viață, de Lawrence Sutin este biografia genialului scriitor american de SF din a cărui operă au fost traduse și la noi mai multe titluri la Ed. Nemira. Cartea trasează existența haotică a lui Dick din prima copilărie, marcată de dispariția unei surori gemene și pînă la moartea solitară, la 2 martie 1982, la 53 de ani: anii de formare în mediul intelectual din Berkeley, orientarea către SF, eșecurile repetate ale căsătoriilor și legăturilor sale, dorința de a scăpa din "ghetto-ul SF", grație romanelor realiste pentru care nu găsea editori, consacrarea în genul în care a devenit, din 1963, star, iluminările mistice din 1974, abuzul de medicamente și droguri - toate acestea fac din Philip K. Dick un personaj asemănător celor din prozile lui romane.

„The Corpse”

UNA dintre cele mai cunoscute reviste de poezie americană, *Exquisite Corpse*, și-a prescurtat recent numele. I se spune acum pur și simplu *The Corpse*, cadavru nu e încă delicat și plăcut. Scurtarea numelui e numai un semn de afecțiune, un adaos de intimitate, căci, la urma urmei, ce poate fi mai intim, se întrebă redactorii, decît un cadavru? În ciuda amputării titlului, revista își păstrează linia șocantă cunoscută.

Ca atitudine intelectuală, *The Corpse* este o revistă liberală, poziție extrem de importantă într-o țară unde conservatorii își întăresc pozițiile printr-o propagandă foarte subtilă. Remarc în numărul 53/1995 articolul semnat Max Cafard despre Richard Rorty, filosoful american cel mai popular la ora actuală. Cafard atacă, pe bună dreptate, declinul versiunii deja molatice de liberalism practicat de Rorty, care se refugiază mai nou în cauze mai puțin dificile, cum ar fi, de pildă, patriotismul. Apărînd naționalismul împotriva universitarilor americani care ar defăima, cu analizele lor politice, o oarecare față a Americii, Rorty se erijează, după opinia lui Cafard, în filosoful cetății. Deși se consideră un "filosof angajat", Rorty cîntă în struna puterii. De aici și popularitatea lui care o copleșește pe cea a unui Chomsky, de exemplu, care, pentru vina de a fi criticat aspru politica externă americană, e ignorat în propria sa țară, în ciuda faptului că e cel mai renumit lingvist din lume. Or, lui Rorty, un "liberal conservator", i se dă permanent cuvîntul.

Lăsînd la o parte distincția stînga/dreapta (ambele fiind noțiuni lipsite de esență), cititorul român poate simpatiza cu atitudinea lui Cafard împotriva lui Rorty, căci de cîte ori n-am auzit și noi vorbindu-se de întoarcerea la "valori patriotice sau naționale" (ce-or fi astea nu ni s-a explicat niciodată, însă, de-a lungul întregii noastre educații obligatorii) în vreme de criză economică sau morală. Revista condusă de Andrei Codrescu e de stînga, dar, afirm asta pentru cititorii români, după ce am explicat poziția ei intelectuală și politică, bătaioasă împotriva puterii.

În tradiția decadentismului de sfîrșit de secol trecut și a degenerescenței baudelairiene, *The Corpse* adună poezie și eseuri satanice, pe gustul culturii thrash, devenită în Statele Unite din ce în ce mai populară, prin varianta sa "alternative". Revista, redactată de Andrei Codrescu, apare în Baton Rouge, Louisiana, în sudul Statelor Unite, mai conservator decît orice altă zonă a țării. E drept, însă, în Baton Rouge adie o briză franțuzească, însă anemică și pe cale de dispariție. Nu e întîmplător că o revistă ca aceasta apare în Sud, din nevoia de a șoca opinia publică, bunul simț al "cefelor roșii".

Din sudul țării vin și cele mai multe trupe de rock, propunînd o cultură alternativă sau o contra-cultură pe care se străduiesc să o țină departe de media americană, care umblă s-o distrugă, popularizînd-o, așa cum s-a întîmplat, de exemplu, în cazul culturii grunge, a cărei icoană a fost Kurt Cobaine.

Revista lui Andrei Codrescu, promovînd o atitudine apocaliptică și o estetică a scabrosului, se situează la antipodul unui alt tip de cultură: a simulacriului, care l-a speriat pe Baudrillard, acest Nostradamus al postmodernismului. Baton Rouge nu e departe ca distanță de înșorita Floridă, care găzduiește, în Orlando, magicul regat al lui Walt Disney, unde kitschul e la vîrfurile degetelor. Nimic nu e imposibil de obținut în regatul lui Mickey, unde un sanepid invizibil a curățit totul în prealabil. Dimpotrivă, revista *The Corpse* propune o cultură "puturoasă", unde nici o pată nu se spală cu detergenți care-și fac concurență prin publicitate.

The Corpse nu e o revistă experimentală în sensul rigid al termenului. Poemul pe care îl traduc aici, semnat de Richard Sangwon Lee, nu e decadent; el se întemeiază, mai degrabă, pe un gest justițiar:

New York

Woody Allen e aici iar viața mea face parte dintr-un film

care astăzi ar putea fi despre un coreean rătăcitor care numai să moară n-ar vrea și mai ales să scrie într-un scenariu o viață nouă de umbră distinctă unde nu e loc

pentru nimic vag între o extremă și următoarea.

Woody Allen e în Grădină cu coreeanka lui urmăresc meciul de baschet

zbîrca - mă bucur că pierd, îmi pun țigara de-o parte, îi aștept cu taxiurile. Îi aștept în parc pînă cînd Fordul pe care nu-l așteptam

îi lasă la el acasă.

Deja îmi imaginez filmele lui viitoare cînd e supărat că pierde ce-o pune pe coreeanka lui să facă?

Coreeanka lui e urîță, cred că e urîță.

Nici n-arată a coreeancă. Coreencele sînt frumoase. Vreau și eu o coreeancă.

Mă uit la fi'mul lui, Soți și soții, oameni talentați și deștepți care se poartă groaznic unii cu alții. Mă simt mai bine, merg acasă și o sun pe coreeanka mea

pentru care am venit la New York deși nu cunosc pe nimeni aici nicăieri,

iar ea îmi trîntește telefonul sînt săptămîni de cînd nu vrea să mă vadă.

Prezentare și traducere de Fevronia Novac

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

637.37.90; 637.56.45

Luni:	Război și pace	◆ Mihai Tatulici
Marti:	Căinele de pază	◆ Cornel Nistorescu
Miercuri:	Punct și virgulă	◆ Carmen Bendovski
Joi:	Fiți întreprinzători	◆ Teme economice
Vineri:	Taxiul de noapte	◆ N.C. Munteanu

Revista revistelor

Falimentul moral

La începutul săptămânii trecute, ziarele au apărut în ediții în doliu. E prima oară în istoria presei postdecembriste când majoritatea covârșitoare a cotidianelor au ieșit, aproape simultan, în ediții cernite. Și asta fără a se fi declarat doliu național. Această remarcabilă unitate de atitudine a presei, fără ordin de sus și fără ca redactorii șefi ai ziarelor să fi discutat unii cu alții e o probă limpede că presa de la noi n-are nevoie de legi speciale. Dispariția președintelui PNTCD, Corneliu Coposu, a fost mediatizată cu o decență și cu un respect prin care presa de la noi a dovedit că își merită libertatea. Unde sînt cei care îi acuză pe ziariști că n-au nimic sfînt și că murdăresc imaginea României? Unde sînt cei care acuză presa de la noi că aleargă după senzationalism ieftin și că nu face altceva decît să arunce cu noroi în personalitățile acestei țări? Această liberă unanimitate a ziarelor importante ar merita să constituie o piesă în așa-zisul dosar al presei cu care se joacă parlamentarii îngrijorați că ziariștii le maculează imaginea. Și, trebuie spus, respectul pe care presa l-a manifestat față de liderul PNTCD nu a fost fabricat la iuteală, în urma decesului acestuia, ci se manifestă de cîteva ani buni. Chiar și editorialiștii care uneori i-au pus sub semnul întrebării strategia politică au făcut asta cu o deferență aparte. Nu din calcul, nici din oportunism, ci din prețuire față de personalitatea sa. De altfel, ziarele au taxat cu promptitudine regretele de circumstanță punînd la locul lor pe un Corneliu Vadim Tudor sau pe un Adrian Păunescu. Celui dinții i-au fost reamintite insanitățile pe care le-a publicat în foile lui, sistematic, despre Corneliu Coposu, iar celui de-al doilea faptul că a dat publicității un așa-zis dosar de Securitate al lui Corneliu Coposu. Pe acestea cale le reamintim celor care afirmă că presa

independentă e lipsită de scrupule și că trebuie "ajutată" cu articole din Codul Penal că foile care l-au atacat astfel pe Corneliu Coposu aparțin unui fost susținător al arcului guvernamental, iar cea de-a doua vicepreședintelui unui (încă) susținător al Puterii. Oricum, acest moment de doliu ar trebui să le dea de gîndit tuturor oelor care scriu de porunceală sau împinși de umori trecătoare. Chiar dacă dispar după o zi, ziarele intră în memoria colectivă precum și în aceea mult mai neiertătoare a arhivelor. Un articol trăiește o zi, dar îl poate urmări o viață întreagă pe cel care l-a scris. Murdăria și abjecția pot vinde un număr dintr-o publicație, dar nu asigură și viața lungă a publicației care se complăce în mediatizarea lor. Decesul lui Corneliu Coposu a precipitat falimentul moral al publicațiilor și al persoanelor care au sacrificat adevărul de dragul conjuncturii și care au confundat pamfletul cu dejecția odioasă.

Cît despre cei care se îndoiesc de existența unui cod nescris al presei, acestora le recomandăm spre edificare articolele din ziare și din emisiunile de radio și de televiziune prin care atît ziariștii cît și politicienii care au întrebunțat mijloace josnice pentru a-l ataca pe Corneliu Coposu au fost taxați ca atare. Asemenea momente ale adevărului apar rar în presă, dar ele ajută la deosebirea gazetărilor cinstiți de măsluitorii de presă. Cu acest prilej, remarcăm că noua generație de ziariști, cei care au învățat această meserie după 1990, lucrează cu criterii morale stricte, ceea ce nu-i împiedică să scrie reportaje oneste dezlegate de vechiul principiu al presei de la noi, "Acum nu e momentul". Dacă acestor tineri li se va pune mîine pumnul în gură, *momentul Coposu*, care i-a marcat pe cei mai mulți dintre ei, îi va face să nu accepte tăcerea silită de calcule. Printre acești tineri care aleargă după știri, azi, sînt viitorii redactorii-șefi ai ziarelor de mîine. Unii dintre ei au stat zile și nopți în Spitalul Universitar

pîndind buletinele de sănătate ale lui Corneliu Coposu. Cine îi consideră ciocli greșește și ignoră rostul presei. O știre e o știre. Cine o prinde primul e mai bun ca ceilalți. Ceea ce contează e ce faci cu știrea în redacție. Cînd știrea devine prilej de mare doliu, asta înseamnă că cel care a adus-o s-a înfîlțit cu istoria, nu că face treabă de cioclu.

"Tocmai în nonsens..."

Credeam că troglodita publicație a lui Ilie Neacșu nu mai apare. Avem în față numărul din noiembrie 1995 al revistei naționalist-comuniste, exacerbant antioccidentale, antisemite și purtînd în "stil" amprenta apăsată a milițienilor cu școala elementară urmată la fără frecvență - EUROPA. O explicație a paradoxului titlu ar fi că Ilie Neacșu și cei care-l finanțează doresc o nouă ordine a Europei în care modelul politic să fie Lebed și Ruțkoi, Ghadafi, Saddam, Kim Jong Il... În editorialul *Moscova nu doarme*, directorul "publicației de opinie națională" visează un succes în alegeri al comuniștilor și naționaliștilor ruși care "ar da peste cap toate planurile iudeomasonice occidentale". Cu Lebed președinte și Ruțkoi sau Volski șefi ai guvernului de la Moscova, aliați cu "țările arabe de mîna întîi", "Vestul s-ar dezumfla ca un balon de săpun iar America s-ar retrage în carapacea ei" lăsînd cale liberă viitorului luminos de pe cele mai înalte culmi. În visul lui Ilie Neacșu și al celor pe care-i reprezintă ("subsemnatul face parte dintr-o categorie care consideră..."), trădătorul Gorbaciov ar atîrna luni de zile de un stîlp din Piața Roșie, și la masa tratativelor Rusia n-ar mai trimite "lachei jidoviți" ci "ruși demni" care "să reechilibreze politic, economic și militar Europa și Lumea". E clar cine-l plătește pe "naționalistul" cu opinii politice afit de tranșante. ♦ Trezem peste

serialul lui Radu Theodoru Lumea, *România și evreii. Iudaizarea Europei* (episodul VII) și peste dialogul *domnului Ilie Neacșu cu domnul șef* al Direcției I a fostei Securități, Gheorghe Rațiu (episodul XXIX), pentru a ilustra o trăsătură definitorie a "categoriei" pe care "EUROPA" lui Ilie Neacșu o reprezintă: agramatismul, disprețul logicii, impostura intelectuală, prostia. Se vede că naționalismul înfocat exclude cunoașterea normelor limbii materne, fiindu-i suficient delirul semidoct, alăturare de prefabricate goale învățate papagalicește în școlile de subofițeri. Cineva care semnează *doctor în drept internațional Ion Bodunescu*, pe lângă faptul că a reținut din înaltele sale studii că virgula între subiect și predicat e obligatorie iar acordul-facultativ, se dovedește incapabil să formuleze în limba română o gîndire spusă sau scrisă. Transcriem exact: "*Homosexualismul este nu numai un nărav opus moralei creștine și necreștine, dar este un fapt nesănătos pentru trup și minte. Și, cel mai grav, definitiv, procesul procreației, al natalității, respectiv nașterile de copii care, se știe bine, este rezultatul unui raport intim dintre un bărbat și o femeie. El afectează grav perpetuarea speciei umane*". Bazat pe baza titlului său academic (oare n-ar trebui să se reexamineze doctoratele obținute pe vremea academicienilor analfabeți?). Ion Bodunescu dă și indicații de specialitate pătrunse de un adînc umanism socialist: "*Dreptul transsexualilor de a-și schimba sexul, să se bazeze numai pe baza unei reglementări juridice specială, care încă nu există. (...) Altfel, acțiunea chirurgicală transsexualistă, rămîne tot la spectrul de experiment, ceea ce este tocmai în nonsens cu civilizația umană și respectul pentru fiecare om*". Doctorul în drept internațional Ion Bodunescu este prototipul "intelectual" al noii ordini europene pentru care militează Ilie Neacșu și revista "Europa".

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

Texte recuperate

● UNIUNEA SCRITORILOR a tipărit prin Fundația Luceafărul un amplu volum dedicat *Întîlnirii scriitorilor români din întreaga lume* (Neptun, 5-10 iunie 1995). Sînt inserate comunicări ale participanților, interviuri, opinii. O notă editorială precizează că textele "au fost recuperate din revistele *Luceafărul, România literară, 22*, ca și de pe benzile audio înregistrate în acest sens". Bogat ilustrat cu portrete și instantanee fotografice, volumul, prefațat de Laurențiu Ulici, cuprinde secțiunile: "Scriitorul și exilul", "Literatura română în lume", "Dialoguri" și "Opinii...la final. În încheiere este publicat textul *Declarației de la Neptun*. Volumul a fost realizat de Laurențiu Ulici (coordonator), Marius Tupan (redactor de carte), Ioan Es Pop (tehnoredactare). Autorii fotografiilor: Ion Cucu, Victor Ciupuliga. Sponsor unic al *Întîlnirii de la Neptun* și al cărții consacrate acesteia: BANCOREX.

Secera și ciocanul

● Antologia *Poezia unei religii politice - patru decenii de agitație și propagandă* (cunoscută și sub titlul de *Antologia rușinii* și publicată parțial, sub formă de serial, și în revista noastră) a fost lansată de ziua... Marii Revoluții Socialiste din Octombrie la București, în sala "3/4" a Teatrului Național, în

prezența autorului, eminentul critic și istoric literar Eugen Negrici. Regia a fost fastuoasă. Zeci de tablouri dedicate "eroului între eroi" atîrnate pe pereți, balerini în salopete muncitorești executînd dansuri tematice, megafoane difuzînd marșuri proletare, lozinci lipite peste tot, chiar și la intrarea în lift. Ion Caramitru a citit la microfon - parodîndu-i pe actorii "epocii de aur" - poezii din antologie, unele aparținînd unor înalți demnitari de azi. Despre cartea lui Eugen Negrici (operă de un remarcabil rafinament critic, care transformă grotescul în amuzament) au vorbit criticii George Pruteanu ("Stimați tovarășii, declar deschise lucrările acestei mărețe lansări..."), Mihai Zamfir ("Asistența este foarte eterogenă, nu poți să știi cine a venit ca spectator și cine se află aici ca personaj al epocii evocate...") și Alex. Ștefănescu ("Literatura noastră, cu ratați și genii / A rătăcit prin beznă aproape cinci decenii / Și ar fi rătăcit în continuare / De n-ar fi apărut ca o lumină-n zare / Un critic între critici, cu-a sa antologie / Ce-i este vremii noastre măreață ctitorie / El Negrici se numește și Eugen îi spune / Și n-a uitat vreodată credințele străbune / De-aceia îi urează azi un întreg popor / Să urce cu-a sa carte spre glorie în zbor").

1.000.000 de lei

● Vineri, 3 noiembrie, la sediul revistei *Flacăra*, a fost înmănat Premiul "Mașina de scris", în valoare de 1.000.000 de lei, tânărului prozator din Iași, Cătălin Mihuleac, de profesie ziarist. Juriul, format din Alex. Ștefănescu (și atît) l-a ales pe câștigător din peste 8000 de candidați. Festivitatea a fost prezidată de George Arion, directorul general al *Publicațiilor "Flacăra"*.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul draço print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
Sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag. - 500 lei